

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_204406

UNIVERSAL
LIBRARY

శ్రీ మత్పరదేవతాయైనమః.

శ్రీ

హిందవజననము,

శ్రీతిరుపతి వేంకటేశ్వరులచే

రచింపబడినది.

మూడవకూర్పు 1,000 పుటలు.

బందరు మినర్వా ప్రెస్ నందు ముద్రింపబడియె.

1934.

కాపీరైటు రిజిస్టర్డ్.]

[వల 9 అణాలు

ఇందు వచ్చు పాత్రములు.

1 అంకము .

- 1 సూత్రధారుడు
- 2 నటి
- 3 పరాశరుడు
- 4 దాశుడు
- 5 మత్స్యగంధ

2 అంకము .

- 1 శంతనుడు
- 2 భీష్ముడు
- 3 దాశుడు

3 అంకము .

- 1 ఋషి బాలురు
- 2 భీష్ముడు
- 3 పరశురాముడు
- 4 అంబ
- 5 గంగ
- 6 నారదుడు
- 7 బమదగ్ని

4 అంకము .

- 1 వ్యాసులు
- 2 సత్యవతి
- 4 భీష్ముడు

5 అంకము .

- 1 సూర్యుడు
- 2 కుంతి
- 3 చెలికత్తె

6 అంకము .

- 1 పాండురాజు
- 2 కేంద్రవుడు
- 3 మృగయుడు
- 4 కుంతి
- 5 మాదిరి
- 6 భటుడు

7 అంకము .

- 1 సిద్ధాంతి
- 2 ధృతరాష్ట్రుడు
- 3 భీష్ముడు
- 4 విదురుడు
- 5 పృథ్వీహరి
- 6 కొండలుముఖులు
- 7 కుంతి
- 8 పంచపాండవులు

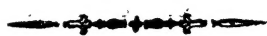

ఓం

శ్రీమత్పరదేవతామైనము.

పాండువజనము.

ప్రథమాంకము.

నాంది

మ. కరమున్ స్వచ్ఛ మొకండు వేటొకడు రక్షశృక్రసంహరి భీ
కర మింకొక్కడు శత్రువర్గమునకున్, గాండాపరీశిక్షకున్
గురు వొక్కఁ డరికంతలుంతనవిధిన్ గ్రూరం బొకఁ డిట్టి శ్రీ
హరిపంచాయుధముల్ గడంగి జగదాహ్లాదంబుఁ గావించుతన్.

(నాంద్యంతమున సూత్రధారుఁడు ప్రవేశించి)

సూత్ర— (తెరవంకఁజూచి) ఆర్యురాలా! నభ్యులు నాటకారంభమున కెదురు
మాదుచున్నట్లు కొన్ని సూచనల పలకఁ దెలియవచ్చు చున్నను,
ఇంకను దెగబయలుదేలువేమి?

(నటి ప్రవేశించి)

నటి— ఆర్యపుత్రా! ప్రకృతోచితసామాగ్రిసంపాదపపరాయణత్వమున నింత
వఱకు నాలస్య మొనరించినందులకు మన్నింపుఁడు. కర్తవ్య మాజ్ఞా
పించురుగాక.

సూత్ర— కర్తవ్యమున కేమన్నది? తాటు-మాడుము.

తే. గీ. నభ్యు గా దది సంద్ర మా నరసింహాక్షి!

అందు మన నాటకం బను యోసపాత్ర

మీవుడు చరియింపవలె గదా! యింపు గదున

గర్భధారివి గా నుండొకోడవు మీవు.

నటి—(తనలో) మత్స్యగంధిని గమ్మందురు కావోలును. (ప్రకాశము)
ఆర్యా! నేను గడపుట యెందులకు? తామే సర్వమును నిర్వహించు
గలరు.

మూత్ర—(గౌరవముతో) ప్రేయసీ!

ఆ. న. పేరు పూరుషులకుఁ దారించునె కాని
కార్యనిర్వహణము కామినులది
నెన్నెలయె జగంబు నెలయింపవలెఁ గాని
చంద్రుఁ డేమిచేయు? జలజనయన!

నటి— చక్కని దృష్టాంతమును జూపితిరి. పరస్పరసాహాయ్యములన సర్వకార్య
ములును నెఱవేలు నని తేలినది.

మూత్ర— ఇదియును ననుభూతమేకాని యనేక మహాకార్యములు స్త్రీలవలననే
నెఱవేఱినవియును గలవు.

క. కుల మడఁగిపోవు పదఁపడి
నిలిపెఁగదా! యొక్కసాధ్యి, నేఁడో రహా
పాలియున్ సంశం బచుతఱి
నెలయించెం గాదె? యొక వివేకిని మరలన్.

కావున నెంతటి నిర్వాహకురాండ్రేని స్త్రీలయందుఁ గల రనుటకు సంశ
యము లేదు.

నటి—(తనలో) ఆర్యుని యుపన్యాసము సత్యవతినిఁ గుంతిని స్మరణకుఁ దెచ్చు
చున్నది. (ప్రకాశము) కేవలబ్రహ్మచారులుగా నుండి యనేకమహా
కార్యము లొనర్చిన పురుషసింహులు మాత్రము లేరా!

మూత్ర— లేకేమి?

తే. గీ. తండ్రిపెండిలికై పెండ్లి తాను మాని
కేవలబ్రహ్మచారియై కీర్తి కెక్కి
బలిమిమై స్వయంవరమున గెలిచి తెచ్చి
తమ్మునకుఁ బెండ్లిసేయఁడే! ధన్యుఁ డొకఁడు.

నటి—(తనలో) ఈయన సురాసురజేగీయమానపరాక్రమక్రమం దగు భీష్ముండు
(ప్రకాశము) నాథా! మన మీ ప్రసంగములోఁ బ్రకృతమునే మఱచు
చున్నారము. నేఁడు ప్రదర్శింపఁడగు నాటక మెయ్యది?

మూత్ర— (నవ్వి) వెట్టిదానా! అయ్యది నాందిలోనే మూచింపఁబడెఁగదా?

నటి— (యోచించి) పాండవజననము కాదుగదా?

మూత్ర— (సంతోషముతో)

తే. గీ. అంత సులభమునుం గాక యంత దుర్లభమునుం గాక మధ్యమఫణితి నలరు
పద్యమునఁ గల్గు ప్యంగ్యంబు పయికిఁజీయ
నేర్చితివి నీరుభర్త పర్తింపఁ బగఁడె?
(కాగిలించు కొనఁబోవును)

నటి— (స్లిగుతోఁ దలవంచుకొని కొంచెము తొలగి) ఆర్యా! దీనికినింగవులు
తిరుపతి వేంకటేశ్వరులేనా?

మూత్ర— నీ కొక్కటే గుఱుతును శిష్యుడున్నాడను. భారతకథను దెలుగులో
స్వతంత్రించి నాటకముగా రచించినవారే లేరు. ఒకవేళనున్నను పాండవ
పదచిహ్నితముగు నామ ముంచినవారు లేరు. ఉన్నను సుప్రసిద్ధులు లేరు.

క. పారాశర్యమునీందురు
భారతమును ప్రసాదె దెలుగుపఱచిరి కవితా
స్వారాజు లొక్కమూఁగురు
పీఠువురు నాటకముగ వేలయించి రెండు.

(తెగలో) ఎరరక్కడ? పుట్టనిబిడ్డకుఁ బేరు పెట్టుచున్నార? పరిశుద్ధ
మగుపరాశర శిష్యుని కవత్రిప్రత్యయ మనెడి కళంకమును గూర్చి
సాహసము గూడనా?

మూత్ర— (ఓని) తీర్థయాత్రోగ్గమై బయలుపడలిన పరాశరమునీందుని మాటలు
కినవచ్చుచున్నవి. మన మీపాటికి నరుగుడుము గమ్ము. (నిష్క్రమింతురు)

ప్రస్తావన.

(అంతః బరాశరుడు ప్రవేశించును)

పరా— (సంతోషముతోఁ దనలో) ఔహా! శీర్ఘయాత్రామాహాత్మ్యము!

ఉ. ఎందఱు పెద్ద లెందఱు మునీశ్వరు లెందఱు పండితుల్ మహా
నంద పునంగులొలెడి పసంబులు నేలులుఁ గొంప లెన్ని వే
డ్కం దులఁదూగు పల్లెలను గ్రామములకు బురముల్ మఱెన్ని యీ
చండము లన్నియుం గనిన స్వాంతము శాంతము గాకయుండునే?

(సంతోషావేశముతో) నాజన్మ మెంత ధన్యమైనది?

పా. కాశీయాత్ర యొనర్చుతిక్ మఱి ప్రియగజ్జేత్రముక జూచితిక్
శీర్షశైలేశు భజించితిక్ గొలిచితిక్ శేషచలావాసు రా
మేశుక్ మృక్కితి నన్ను తిండితిని నీలేలాధరాధ్యక్షు గం
గేశుక్ గాంచిత మెట్టినాడ నీక నెన్నే దివ్యదేశంబులక్.

(పరిక్రమించి) ఎదుట నేదో యొకనది పొడకట్టుచున్నది.

(కొంతనడచి)

ఉ. నేరడుపండుచాయ నపనీరదమండలిభౌతి నీలపుం
జేరువిధానం చు మృచలపిండుగతిక్ గగనంబుపోల్క నీ
నీరము పెన్నిగన్నిగల నిందుచు నున్నది యంతనల్లసా
నాగము నేని కొప్పు? యమునానదియే యది యెల్లప్పుడు.

ఓహో దీనిరామణీయకము!

తే. గీ. నలుపయిన నేమి మిగుల నానంద మొనఁగు

సాబగు గల్గిన దీ నదిమందరాంగి

ఇట్టి సొగసురి భార్యగా నేలుచున్న

గేస్తు రత్నాకరుడు కృతకృత్యముఁడు.

(అకసమునకఁజూచి) అరుణగర్భస్థిబింబము చాలవలకు బడమర దికుచున్నది.
కావున నేనింతలో నీ నదిం దాటి యవలియొడ్డున నేదేని యొక
పవిత్రప్రదేశమున నీరేయి గడపి శ్రీ పిందుఁ గ్రుంకుతిడి విధివిహిత
కృత్యము లాచరించుకొని మఱియుంబోయెద. (దెసలుపరికించి) కన్య
ధారుండు కాబోలును పుట్టెనుండి దిగి యిట వచ్చుచున్నాఁడు. నన్ను
గూడ నవశయొడ్డు చేర్చిన పిదపఁ బూజునియెద.

(అంత దాళుడు ప్రవేశించును.)

దాళు— (తనలో) మఱల నెవరో యొక బడదారి గాఁబోలును వచ్చు
చున్నాఁడు. నేఁ డేమాకాని యెంతసేపటికిని నాకుఁ గూటికే తీతినది

కాదు. ఎప్పటికింది? పొద్దుపొడుపువేళఁ దిన్నతిండి. ఏమైనను కూడు గుడిచిన పడఁపడిఁగాని యాయనను చాటింపఁజాలను.
(తలవంచికొని పోవుచుండును.)

పరా— (నవ్విపించి) ఏమోయి మరకాడా! నన్నాఁరికి చాటింతువు గాని రమ్ము.

దాసు— (తేటిపాటనాచి) అయ్యా! చండ మండి. చయశేసి యర్యోడఁ గూర్చుండుండి. నా పిల్లదాని సంపించెదను. అది మిమ్ముల నోల దింపి రాఁగలదు. నాకు నెలవొసంగుండు. కూటివేళ చాటిపోవుచున్నది.
(నిష్క్రమించును)

పరా— (తనలో) ఓహో! యేమి పీనియోగ్యత? నా ప్రయాణమున కభ్యంతరము లేకుండఁ దన కొమిరె సంపనెంచినాఁడు. కానిమ్ము. ఇంరలో నీ యేటియొడ్డునఁ గల పృక్షరాజముల సౌభగం దిలకింతుఁగాక. (పరికించి)

సీ. కొమ్ములు దిగవంచి గొడుగులచంచాన

నేవందుచున్నట్టి చెట్లు కొన్ని

జలజలమనఁగఁ బుష్పముల నెల్లెడ రాల్చి

క్షేనేయుచున్న పృక్షములు గొన్ని

పాటుటాకులను గుప్పలు తెప్పలుగ నించి

ఛాదించుచున్న భూజములు గొన్ని

కడుదెడఁ గడరు పుష్పాడులచే నొడ లెల్ల

మెఱయించుచున్నట్టి తరులు గొన్ని

తే. గీ. అరమర యొకించుకయు లేక యంతరమునఁ

బ్రతిఫలించు మహీజనంతతులు గొన్ని

కలిగి యీనది కనువారి కన్నుఁగవకుఁ

బండువు నొనర్చుఁ దనదుసంపత్తికలిమి.

(మత్స్యగంధి పుట్టెలోఁ బ్రవేశించును.)

మత్స్య— అయ్యా! యీపుట్టెలో నెక్కడు. మి మ్మావల దింపి చెప్పెదను.

పరా— (పరికించి ఆశ్చర్యముతో తనలో) ఔరా! యీ బాల్కనీలమ్మున కెంత యద్భుతకాలము వచ్చినది! ఏమీ యీ బ్రహ్మచేపుని యవి వేకము?

.ఉ. జవ్వనముకొ విలాసమును జక్కవనయును మేల్మీ చెక్కలుకొ

మవ్వపుఁగన్నులుకొ మురువుమాటలు కుల్కుపిసాళిగుబ్బలుకొ

నవ్వలతేటలుకొ సాలపునకొ దగు మేటివిలాసపున్నడలో

నివ్వటిలంగఁజేసియును నీచపుజన్మము సంఘటించునే?

సీ. మృగశాబములకు నేర్పడినేర్పు గలచూపు
 సోయగం బాలుకు కంఠోయిత్రుకు
 కుంభికుంభములయొక్కను దొక్కి నిక్కినీ
 లెడి గుబ్బచస్త్రసలేబడంగు
 మాటిమాటికి ముద్దు మాటగట్టగఁ జాలు
 మురువున మెఱయు నెమ్మొముహువు
 మిసమిసలో నించు కొమ్మించునంచు నడంచు
 మెఱుఁగారు నెమ్మేని మెలపుసాలపు
 లే. గీ. గనినలో నెట్టి బడదారి కన్నుఁగవయు
 రిచ్చనడు నట్టి యీమోవి మెచ్చులాడి
 యచ్చరకు బట్టు పండుక యక్కటకట !
 మచ్చెముల బట్టు నెడై కేమాడ్కి బుట్టె ?
 (ధ్యానించుట నటించును.)

మన్వ్ర— (తనలో) ఈయనఘట డేమో యోజించుచు నామాట వినిపించుకొన్నట్లేదేదు. “తొరలో నమ్మునివరు నవలి కనిపిరి” మృని లెండిగి నాకాన తిచ్చెగదా ! లడవు చేసితినేని జనకునాజ్ఞ ననాదరించిన దాన నగుదును. కావున నిష్కహాసీయు నిక నొకపరి వేగించెద. (ప్రకాశము). స్వామీ ! తడయక దయసేయుఁడు. మి మృవల దింపి నేను వెనువెంటన యిటుకు రావలయు.

చరా— (తనలో) డౌరా ! యీమాటల సొందిక ! ఇట్టిపలుకులతో నీకన్నియ యెవరి నేమి కోరినను వృథా పోదు. (ప్రకాశము) ఇరుగో వచ్చుచున్నాఁడను. (పుట్టె నెక్కి మరల ధ్యానించుచుండును.)

మన్వ్ర— (పుట్టెను లెడ్డుతో నడుపును.)

చరా— (తనలో) ఇప్పటికే దేదీనది. ఈ సుందరి వసువీర్యసంభవ. ఈపెట్టి నిక్కముగా నచ్చరయే కాని శాపవశమున మత్స్యమై యీబాలను గడుపున ధరించియున్న కాలమున నీదాశరాజు భృత్యులకుఁ జిక్కినది. నా రా చేప యందుమున కచ్చెరువంది తమ రాజనకుఁ గానుక వెట్టిరి. పడుపడి యద్దాని గర్భమున నిక్కన్నియయు నిక నొక బాలకుండును జన్మించిరి. ఈపె సర్వథా మాన్యరాలుగాని కేవల నీచురాలుగాను. (యోజించి) ఏమో నామన మిత్తరలాక్షిం దగిల్చి మరలకున్నయది. ఇందుపాయవేమి ? (పరికించి) ఈపె నానంక కేసయుఁ జూడక పుట్టె నడిపించుచున్నది. కొంచెము పలుకరించి చూతునా ? (సంశయించి) మాటలాడ దేమో ? (వైర్యముతో) అడవిచో బలాత్కరించియేని

కృతకృత్యుడ నయ్యెద. ఇట్టి రహస్యసమయమున నన్నెవ రేమి నేయుదురు? (యోజించి) ఎట్టి గోప్యకృతులైనన బంచభూతములును సూర్యచంద్రులును బరమాత్మయును జూచుచుందురుగదా! ఇదిగాక నేజింపించినపని యోగ్యులకుచితమా! జౌచిత్యము మా టట్టులుండ బూత్కరించుట యెంత నీచకృత్యము? (ఆలోచించి) అయినచో గర్హ్యమేమి? (నిశ్చయముగా) మాటలాడించి యిక్కన్నియ యనుగ్రహముం బడయుటకన్న వేటొం డుపాయములేదు. (ప్రకాశము) లతాంగీ! నీపేరేమి?

మత్స్య— మత్స్యగంధి.

సరా— (ఆఘ్రాణించుట నటించి) ఓహో! యీ మత్స్యగంధ మిహేవేరము నుండియే వచ్చుచున్నదేమి! పాపము! ఈ వాసన యీ చక్కదనమున కెంతలోపము గానున్నది! (వెనుకచూచి) అప్పుడే యేటి నట్టనడిమికి వచ్చితిమి. ఇక నిక్కమలాక్షిని బ్రకృతోచిత ప్రసంగము లోనికిం దింపిన నేమియగును? (యోజించి)

తే. గీ. ఈయబల నితలోదరి నీమనోజ్ఞ
నీ లతాతన్వీ నీబాల నీమృగాక్షి
మొదల నొకపరి స్పృశియించి పిదపఁ గాని
యేప్రసంగమునకుఁ గూడ నేను బాల.
(చేయి పట్టుకొనఁబోవును)

మత్స్య— (తొలగి తనలో) ఏమి? యీమహాత్ముఁ డిటులానర్చుచున్నాఁడు? జౌరా! పరమవీర క్తుండయ్యను నిట్టిపనికిఁ బూనినాడే! కానిమ్ము. నేర్చున మరలింపవలెఁగాని మఱియొక్కచోప్పేని ముప్పు రావచ్చును. మునులు శాపాయుధులుగదా! అందులో “నీయన పసిష్ఠుని మనుమఁ” డనికూడఁ దండ్రీ నాకు వాక్రుచ్చియున్నాఁడు. (ప్రకాశము) దేవరా! మన మిరువురమును నొకటేప్రక్క నుంటిమేని యీపుట్టె యీనట్టెట మునిగిపోవును. కావున మీ రాపలివై పునకుం జనుఁడు.

సరా— (మున్నున్నచోటికివచ్చి తనలో) ఇక నీలతాంగి నాకుఁ దక్కినదియే, లేనిచో నేమేని విరసత్వమును సూచింపదా? అవ్వలియొడ్డు చేరిన పిమ్మటఁ దప్పక నామనోరథమ్ము సఫలము చేయును. కాని యంత దనుక నే నోపుటెట్లు? (యోజించి) ఈమె తియ్యనిపల్కులు కొన్ని వినుచుఁ గాలయాపనం బొనరించుకొందుఁగాక! (ప్రకాశము) ప్రియ భాషిణీ! పుట్టె నట్టెట మునిగి పోవుననియా భయపెట్టెదవు? మునుఁగకుండఁగనే నీవు కడపఁగలవు. ఒకక్షణ నీ వన్నట్లేమునుఁగఁగూడక.

ఉ. ఈడంగ నేర్చువే కద శుభేక్షణ నీవు, త్వదాశ్రితు స్మనుకొ
గాదన కెట్టులేని యొక గట్టునఁ బట్టకపోదువే? చెనీ!
నీదయకల్మి నేను నొక నీరనిధికి దరియింపనుంటి నిం
దీడంగలేకపోదునె? యిడంత? భవత్కుచకుంభ సంభృతికొ.

మత్స్య— (తనలో) చర్వవిధముల నిమ్మహసీయుని చిత్తము నాయందుఁ
బెక్కినయది. పలదందునా? శపించును. లేదేని కన్యకాత్వమునకు
భంగము కల్గును. ఇందేమిగతి? (పరికించి) ఒడ్డునమీపమునకు వచ్చి
తిమి. మరల నీయన నా యున్నచోటికి వచ్చుచున్నాఁడు. ఆహా!
కామాంధకార మెంత యవివేకమును బుట్టించుచున్నది? (ప్రకాశము)
స్వామీ! యొకించుక తాళుఁడు. పుట్టె మునుఁగవచ్చు.

పరా— (చేయిపట్టుకొని) ఈపుట్టెతో నింక మనలేమి యవసరము? నన్నీ
మహా మోహనముద్ర ముత్తరింపఁ జేయుటకు నీవే యొక పుట్టెదగుము.
తడయవము. (అని బతిమాలుచుఁ జూచుకము పట్టికొనఁబోవును)

మత్స్య— (తొలగి) స్వామీ! తనుపంటివారి యాజ్ఞకు నేనన నెంత? ఎవ్వ
రైనను లోఁబడియే తీరవలయును. ఆయినను తప్పుగాఁజూడక నామనకు
కొంచెము చిత్తగింపుఁడు.

ఉ. నీవు పసిష్ఠు మన్మఁడవు నేనొక బాలరివాని కూతురగకొ
భావమునందుఁ జూడు మిది భావ్యముగా దిటుచేసినకొ గులం
బా నెలిచెందు, మానిపరులా హసించుత్రు, తనంబు నప్తమై
పోవు భవాద్యకుల్ వెడఁగుఁబోకలకుం దగువారలెదురే?

క. తపమునకును పంశంబున

కుపద్రవము సంభవించు నూహింపక యి

ట్టిపనికిఁ జొరఁబడ నగునే?

తపసుల కెందేని యిట్టి తగులము లున్నే?

పరా— (మరలఁ జేయిపట్టుకొని) సుగుణభిన్! “స్త్రీరత్నం దుష్కులాదపి”
కావున నీ వేకొలముదానవైనను దప్పులేదు. ఇదిగాక నీ బస్మమునుగూర్చి
నీ కెఱుక లేదు గాని నాకుఁ బూర్ణముగాఁ దెలిసినది. నీవు బ్రాహ్మణ
క్షత్రియ బాతులకుఁ దగినదానవు. ఇది నిశ్చయము. ఇంక బాగోనరిం
చుక నన్ను మన్నింపుము. (ఆరింగనముఁ జేసికొనఁబోవును)

మత్స్య— (తొలగి తనలో) వీరు దివ్యజ్ఞానసంపన్నులు. వీరి కేదేని గోచర
వునును. ఏమో? నాజన్మ మెట్టిదియో? వీరికిఁ దెలియునుగాఁబోలు
ఏమైనను నాకుఁ దండ్రె యనుమతిలేని పని యనుచిత్ముగదా!

(ప్రకాశము)

ఉ. చేచలకంపుచే నెగడి చెప్పంగరాని యనన్యభాషమున్
జూపెడి నాశరీరమును జూచి పరింపంగ నిచ్చుగించెచీ.
వోపికమాని, దీన సుఖమున్నదా? లేదా? గ్రహింప వయ్యయో
పాపపుమారుబారిం బడి పండితభాషము రిత్తపుత్తురీ!

మ. అనఘా! మానవజన్మ మెత్తుట యసాధ్యం బగ్రజత్వమ్ము గై
కొనుటన్నట్ గడు దుర్లభం బరియు నీటం జేకుటాన్ మీద గా
సిని లెక్కింపక మానినై రచమువాసిన్ జెంది పెంపొందు నీ
ననిమిత్తమ్ముగ మారుబారిం బడి నన్నాసింపఁగాఁ జెల్లునే?

చరా— నాకుఁ దపమును జపమును బుజ్యమును బూరుషార్థమును నీవే. నీకంఘ
నా కింపగునవ్వు డావిషయమై నా కెందుకు విరక్తి గల్గింపెదవవు?
(యోచించి) పోనిమ్ము సాచము. నీ కీ కంపు మనస్సున నేపంబు గలి
గించుచున్నది కానినీను నుంచరీ!

క మీనపుగ రాము నీ న

మృనిక్ స్వనియిందుఁగాని ముట్కటముగ నా

గానతి నీ ముడిలుగ నీ

శునన్ పన్నునమదపుఁదాక పేకొనుఁగారెన్.

ఇక మాతాడక నన్నాడిరింపుము. (వగలఁ జేయి పట్టకొనును)

మన్వీ— (రసశరీరము నాస్రొవించుట వదించి) బేరా! యీమహాత్ముఁడు
నా కెంతటియొడకన్న నాచరించినాడు. ఇందుల కి య్యనఘుని లేయి
ప్రత్యుపకారము నెఱుంగును? ఇట్లగుఁగాక. (ప్రకాశము)

ఉ. తుంగుడు కింత జెల్లునె? బుధుండుపుగానె? యెఱుంగవే? భృతిన్
జెందుము చిత్తశ్చత్తి నిటు చింది చింది నేయనేల? నా
యెడను నీమనమ్మునకు నందనదేని భవన్యనోరధ
మ్ముం దెలుడర్తు నొడ్డునకుఁబోకుఁగని మృణుమమ్ము నిమ్ముగన్.

చరా— (పుట్టె దిగి యాపె కరమును బట్టికొని దింపబోవును)

మన్వీ— (దిగి పుట్టె నొక కొయ్యకుఁ గట్టి యొడ్డెత్కును)

చరా— (మదగావేశములోఁ గొంగిరింపఁ బోవును)

మన్వీ— (తనలో) ఇక నెట్లయిన నియ్యనఘుఁడు నన్ను విడువఁడు. నా లప్పి
దము లల్లిదండ్రు లెఱుంగకుండు నెట్లు దాచికొననేర్తును.

2. పా. స.

(ప్రకాశము)

తే. గీ. కన్నయను నేను నాతోడఁ గలయనుంటి
వోమహర్మ ! యపెఘాపిర్వ్యుడవు నీవు
తల్లిదండ్రుల పే నమాధానమును ప
చింపఁగా నేర్తు? ననఘాత్మ ! చెప్పమయ్య!

ను. తల్లిదండ్రుల రల తెల్లలేక కడుఁబంత న్ముని యెగ్గింతు న
న్నలుఁబుట్టుల్ పెఱవారి మోములు గనకఁ జంకించి లజ్జింతు నె
చ్చెలులన్నక గడు గేలినేయఁదను నానికఁ బెండ్లిగాఁబోదు క
న్నెలకుక జూరుఁబొనర్పు వేఁకటలు ని పంతేఁ బంతఁగొప్పంపవే!

పరా— తే. గీ. నీకు నాపొందుఁ జేసి కన్నెఱకమునకు
హాని వాటిల్లకుండెడు నని యటుండఁ
గోరుకొ మ్మిచ్చెదను నీవు గోరు పగము
లెన్నియేనియు నోశర్వశఁ పడన !

ఉ. అచ్చరమచ్చెకంటుల యొయారము లారసి యూరకున్న నా
కిచ్చ బనించె నేడు తరళేక్షుఁ! వైశశంబుఁ జేసి, నీ
మచ్చెఘఁ దావి యేడ ? నిను మన్ననఁ జేసి నరించు శేడ ? నా
సచ్చరితం బడేడ ? తనశక్యమే? వైశకృతంబు దాటఁగక.

మన్య— (సంతోషముతో) మహాత్మా ! నేనేమి కోరినను నొసంగెద మంటి
గానఁ గోరుకొనుచున్నదానను.

సీ. నిన్నుఁబోలంగఁగొచ్చిన్నారినాన్నిది
చిఱుతపాపని పయఁచేయు టొకటి
కన్యాత్వమున కించుకయు నిందు నందు లో
పమ్ములేకుండఁ గాపాడు టొకటి
తల్లిదండ్రుల కీ యుదంత మించుకయును
చెలియకుండంగ సంధించు టొకటి
యక్షయం బగునట్టి యావనం బేవేళ
మించుకేరిని గటాక్షించు టొకటి

తే. గీ. మీనగంధమ్ము వాఫి నామేని కిప్పు
డీ వొసంగిన కస్తురితావి చేర
చెడక వాసించుపద్ధతి చేయు టొకటి
నాకు దయచేసి యామీద నన్నుఁగొనుము.

గీ. నీకుఁ బ్రతిచెప్పఁ గానోప నీచెఱుంగ
నట్టి భర్తఁబుకలదె? కామాతురత్వ
మింతగా నీహుఁము నలయించెఁగాక
పట్టపగ లిట్టి కృతినేయఁ బాడి యగునె?

చరా— నుందరీ! నీకోరినకోరికలెల్ల నమోఘములై ఫలించుఁ గాక మఱియు
నొక్కవిశేషమ్ము వినుము.

మ. నిగమమ్ముల్ విడచియువాఁడు సోబగు స్నేర్పఁ దయాళుత్వముం
దగువాఁ డుత్తముఁ షూర్ధితాత్ముఁడు పురాణంబుల్ వెలికొనేసి యీ
జగతికొ బేరును గాంచువాఁడు పరపిచ్చాతుర్యగుర్యుండు నా
దు గుణమ్ముల్ గలవాఁడు నీ కొక సుపుత్రుం డుద్భవించుం జెలీ!

(ముద్దిడుకొనఁబోవును)

మర్స్య— (తొలఁగి) మునీంద్రా! సర్వజ్ఞుండవగు నీ కొకరు బోధింపవలసినది
లేశమును లేదు.

తే. గీ. “దాశపుత్రుక తోడఁ బరాశరుండు
పట్టపగలు నచితటిభాగమందుఁ
దగులునేసె” నటంచు వింతగ జనమ్ము
లాడికొను మాటలు నహింపనగునె? చెపుము.

అదియునుం గాక.

తే. గీ. కాలనియమము పశులసాంగత్యమున క
నవనరముగాని మనుజుల కట్లు గాదు
కాన నామాట విని రాత్రికాల మబ్బు
దనుకఁ దాళుము పాపకృత్యం బిదేల?

తే. గీ. అరయుచున్నాఁడు నాతండ్రి యవలియొడ్డు
నందు, మార్గస్థు లెవరేని యరుగుదేర
పచ్చు నేమైన నిటు పశువై ఖరినిఁ జ
రింపుటకు నామనము సమ్మతించ దనఁకు!

చరా— తలోదరీ! ఇప్పట్ల నీవు బోధించిన^{కీ}లేటంగు గడు రమణీయము. ఇదిగో
చూడుము. సర్వదృష్టినిరోధకం బగుమంచుం గల్పించు చున్నాఁడను.
ఇంక నీసందియము దొలఁగెనుగదా!

హస్త్య— (ఆశ్చర్యముతో) ఔం! ఈమహానుభావుని లహోమహిమ! ఏది
గోరిన సనియే సంఘటించుచున్నాడట! ఇట్టి పరమపాదనుని రమ్యసంఘటన
యన కెంతటి పుణ్యము చేసికొంటినో.

(తలఁచి నిలుచుచును.)

పరా— (మోము నెత్తి) లజ్జనతీ! ఆ పాపిణికిం జూడుము.

క. సుమృద లెల్లడ యుంకా,
సమ్ములు పొనరించుచుండె గానిలుకల మొ
త్తమ్ములుం బికములుం గేకులు,
సమ్ముది మొనరించు గాని ససాగ్రముల్.

నెలీ! నీకు నేడు కడు సుదినము.

క. సర్వోగర్భమ్మున నూ
న్యద్యుతితో నీకుం గొమరుండై పుట్టుక నమి
యాద్యుండు నారాయణుం గా
విగ్రహస్థితన జగము వెలయుకొ జెలియా!

సంజయింపకుము. ఈ సహస్రమ్ము నుద్భవమైయుండు. కొలఁది
కాలముననే నీకు నొక యుత్తమానంశసంభవుండును భూపాలుండు పతి
కాగలఁడు.

ఉ. భారతకర్తయై కొడు కపారయశమ్మును గాంచు నీవునుకొ
భారతరంజము న్నిలిపి పాదనకీర్తి నహింతు పూర్వ
ధీరత గోలుపోయి వెలితిం బడు నొక్కొ? పరాశయండు, సం
సారసఖమ్ములకొ మరిగు జాల్మలూకొ? యనఘుల్ ఋషీశ్వరుల్.
తమ్ము జూగునేయకుము. (నిష్క్రమింతురు.)

గద్య.

ఇది శ్రీ... తిరుపతి వేంకటేశ్వరునిచే రచియింపఁ
బడిన పాండవజననమ్మునఁ బ్రధానమాలికము.

ఓం.

శ్రీమత్పరదేవతామైనమః.

పాండువజనము

ద్వితీయాంకము

(అంత విరహావస్థతో శయనస్థుడై శంతనుడు ప్రవేశించును)

శ.రె— (నిట్టూర్పు పుచ్చి)

శ. వేటకు నెందు చేరితి ? వినేకము నేటికిఁ గోలుపోయి యా
బోటిని గోరితికొనిరియపో ! యది సమ్మతిఁ జూపనేల ? య
య్యాటకకుండు దానిని యందుల కడ్డు వనించు నేల ? యా
హాటకగాత్ర కుటుని కటా ! యెటు లబ్బెడి నేని దిక్కిలకకా.

కొలఁదినిసమ్ము కింపటనే కదా నాప్రియురాలు బాహువి కొమ
గుని నాకు నప్పగించి “వీడు సర్వవిద్యలయందును విశ్వాంసుడయ్యె
నిక వీనికి యాపరాధ్యపదము నొసంగు”మని చెప్పి యంతర్హితయయ్యె.
దాశరాజు తన దాహితునినకు రాజ్యమియ్యఁజలయుననియు లేనిచో
గొమిరె నీయ ననియు నిష్కర్షగాఁ జెప్పినాడు. అందులకే యొప్పు
కొంటినేని,

మ. “కొమరుం డుండుగఁ బెండ్లియాడు నవినేకుం” డంచునే కాక పు
త్రు మహిరాజ్యభరంబు పూనుపడఁహో ! దుష్టుండు వీడంచు లో
కము నిందించు నశించు ధగ్గము యశఃకాముల్ మహిపాలు గ
శ్రీముఁ డీతండని శేలిసేని కడు ధిక్కారింతు రెక్కాలముకా.

ఎట్లయినను అత్తలోదరినిఁ గొనికాని జీవింపఁజాలను. (మెచ్చతో)

శ. ఆ యలరారు చూపులయెయారము నాగమనంపు సోరు నా
స్థాయిము తీరు నామరువు పల్కుల సొంపును నాయుగోనిను
శ్రీయు నటుంత మేరికిని జెప్పను గిప్పఁదరంబుగాని ప
క్కాయజరాజ్యలక్ష్మీనకాయచరీమళభాగ్యనందకు.

రల పిదప! నీవు నిజముగా యోజనగంధీవే యగుదువు. నీరూపరేఖా
 కి నీమృత్యులేంతకుమున్ను విన్నందులకును బిదపగన్నందుకును సరిపో
 యినది. అయిన నేమి? నీలండ్రీ శేషలమార్గంబుడై వెట్టిపట్టు పట్టి “తా
 బట్టిన కుండేటికి మాండే కా” శ్మనుచున్నాడు. పోనీ నేనీ మహా
 మోహామృతం బడి యట్లేయని యొప్పుకొన్నను, నా కొమరుండు గాంగే
 యందుండేనని నమ్మతించు? వానినమ్మతి లేనిచో సాక్షాద్భగవంతుడేని
 సారాజ్యమృతన నడుగుపెట్టె గలుగునా?

ఉ. పోనీ నీ శ్మనుడు బాహుపరాక్రమపూర్వహుండు దు
 ర్వానుడు బామదగ్ధ్యమునినర్యనిశిష్యుడు జహ్నుకన్యకా
 గాంగేరెడ పృథివ్యమునరల్ల జా సర్వోప నెల్లవేదముల్
 పాఠము చుట్టినాడు గుణశఘ్నుడు నా కొమరుండులంతియే?

కా. పురాణ్యంబులంబు వానిది యొకండీనేల? యే నేల నే
 నీ రాజుల్ పని నమ్మతించురె? స్వధా యే నన్యధాచేసినకొ
 నొరెట్లా? పని మెచ్చుకోని పనికై చర్చింపగా నేల? దు
 ప్రస్థానంబుం డెరెడంచు నిండబడనేల? నాకు లోక మృతకొ.

(నిట్టూర్పుపుచ్చితస్మయత్వముతో) ప్రేయసీ! యోజనగంధీ! నీపాణ్
 గ్రహణము నాకు బ్రాప్తిలేదు. నే నేమి నేయుదును? అన్వరంతుడను.

చ. కొమరులకు కొ వివాహములు కోరి యొనర్తురు తల్లిదండ్రుల
 క్రిమ మిటె చారనించె మనకర్జము పుత్రునధీన మయ్యె వా
 డెమబుడు వానికిం దెలిసెనా? ననుదీయడు వానితోడ నే
 క్రిమమునఁ జెప్ప నేరుతు? మొగం బెటు లెత్తుకొనంగఁ జాలుదుకొ.

ఇం దుపాయ మేదియును వోచదు. (విచారించుచుండును.)

(అంత భీష్ముడు ప్రవేశించును.)

భీష్ము— (తనలో) తండ్రీగా రేలాకో వేటకు వెళ్లి వచ్చినదిమొదలు పరా
 యత్తచిత్తులై రాజకార్యములయం దనాదరము గలిగి శయనగృహమ్ము
 నన కాలయాపనం బొనరించుచున్నారట. “కారణమే” మని మంత్రు
 లడిగియును కృతార్థులు కారైరట! దేహమం దస్వాస్థ్యమేమో యను
 కొందమన్న నయ్యది లేశమును గానరాదట? ఇక నేమి కారణమో
 కదా? (యోచించి) ఏమేని యగుఁగాక. ఆయనకోరికం దీర్చకపోతి
 నేని నేను బుత్రుడ నెట్లుదును?

తే. గీ. బ్రతికి యున్నట్లు మాటను బాటి చేసి
మృతి గణనపిమ్ముటను దగుకృతు లొనర్చి
యెవఁడు రండ్రికి సమ్మోద మెనఁగఁజేయు
వాఁడె పుత్రుండు సఫలంబు వానిబ్రతుట.

క. “శ్రీరాముఁ డొక్కరుండును
బూరుం డొక్కరుండు దక్కఁ బుత్రులతోనా
లేరు జనకునాజును గర
మారాధించిన పినీతు ” అందురు పెద్దల్.

కావుననే వారి నిప్పటికిని గౌరవ పరంపరా చిత్రులతో
సగ్రగణ్యులుగాఁ జెప్పికొనుచున్నారు.

క. శ్రేణులు దపములు జపములు
పితృనేమను లొచ్చు తనను పెంపున కల్గె
గతి తండ్రియె కావుననే
“పితృదేవోభవ ” యటందు నేదము బలుకుట.

(పరికించి) తండ్రిగాఁజేదియో యోజించుచున్నాను. (సమీపించి
నమస్కరించును.)

శంత — (కాఁగిరించుకొని) కుమారా! ఆయెడఁ గూర్చుండును.

శిష్యు — (కూర్చుండి) తండ్రీ! “మీరేదియో తీరరాని పిచారము మనమున
నిడికొని కుందుచున్నా”రని మన మంతుల్గు మొదలగునాను చెప్పికొను
చున్నారు. తమకును దుర్లభములగు కోరికలు కలుగునా? అట్లయినచో
నిక జగమునఁ గృతార్థు లెవరు?

చ. అనుపమమైన రాజ్యము, మహాత్ములు మంతుల్గు, శత్రురాజును
ర్దనమగు లేజముక, ధన పుదభ్రము, సౌఖ్యము కొల్ల, నందనుం
డనిమిషవాహినీప్రభవుఁ డన్నిట నున్నతి గాంచి మించి వా
రని వలపంత లోఁగొని కరంబు భరంబుగఁ గుండనేటికిక.

శంత — (తనలో) నాకుఁగల యీకోరిక నీతనితో నేమనిచెప్పుదును? శి!
కాను మెంత గర్హ్యము? అందునను,

చ. కొమరులు గూతులుం గలిగి కొండొక ప్రాయమువోయి యప్పుడుకొ
దమి నిలుపంగఁజాలక నృభావ్యసనంబు మనంబు నొంపఁ బా
రము నెఱుంగంగనేరక దురంతపుఁడెండిలిగోరుఁ బో! బులా
యమువలె మంచిచెడ్డలకు నాత్మను జొన్నని మూఁడుఁ డక్కటా!

యాథార్థ్య మెఱిగియును నే నమ్మగువకు లోనైతి. అయిననగుడుం గాక! కొమరునితోగూడ నేమని చెప్పవాడను (యోజించి) ఇట్లుగల గాక (ప్రకాశము) కుమారా! సకలగుణశాలియగు నీచంటి కొమరుఁ డున్నవానికి విచార మన నేమి? దుర్లభమన నెట్టిది?

క. ఎనమండ్రంగనియెఁ గొమరుల

ననిమిషనది నీదుతల్లి, యందఱలో ని

న్నను మాత్రము నా కిచ్చెను

దనలోనే కలిపికొనియెఁ దక్కినసుతులన్.

నిన్నుఁ గూడ యథాపూర్వముగఁ దనలోనే చేర్చుకొన నుంకించు చుంటి నేను సహింపక ప్రతిజ్ఞాభంగమున కంగీకరించి వారించి నందుట నాపె నాపైఁ గనలి తనయిచ్చుం బోవుచు దీనపదమండనగు నమ్మించుచి “రాజా! విచారింపకుము నే నేదోయొక శాపకారణ మున నీకు భార్యవైతి. పసువులును నావలెనే శాపకారణమున మనుష్యులు కలవలసియుండి నన్ను బాంధ్యంబుచే నందుల కంగీకరించి యాయదిగఁ బాసర్చుచుంటి. ఇప్పుడు నీచే వారింపఁబడి మొదటి ప్రతిజ్ఞ దక్కితిమని నెచును నేను బోవుచుంటి”నని చెప్పి నిన్నుం దీసికొని చని పిదపబుద్ధులం జెప్పించి సత్యవాదిని గావున నప్పురమపాదని తీరిగియు నా కప్పఁజెప్పె, అయిన నేమి?

క. పోకొడుకు కొడుకునుం గాఁ

డికకన్నను గిన్న గా దయో! పుత్రా! యిం

కొకఁడేని యధమపక్షం

బకటా! యుండంగవలదె? యాత్మజుండనఘా!

ఇందులకై నామనంబు కడు వ్యాకులపడుచున్నయని.

తే. గీ. దశరాజను నొండొక్క ధన్యతముఁడు

గలఁడు పనికి నొక్కతె గలదు కూతు

రాకె నా కిచ్చుటకు నాతఁ డడ్డదిడ్డ

ములుగ నేమేమియో చెప్పె మొన్నఁ దనయ.

దానిపై నింటికి వచ్చి యేమియుఁ దోచక యిట్లుంటి.

శీష్యు- - (తనలో) “అతఁడు చెప్పిన యభ్యంతర “మే”మని తండ్రిని గోరుట కన్న నయ్యెడ కరిగి యతనిప్రలననే వినుట కడు నుచితముగాదా!

(ప్రకాశము) తండ్రీ! ఇందులకింత చింతయేల? నే నిప్పుడ చని దాశ రాజుం బ్రసన్నుడ జేసికొని నీకోర్కె నెఱవేర్తు. నా కాజ్ఞయొసంగుము.

(నిష్క్రమించును.)

శంత— (తనలో సంతోషముతో)

చ. కొమరుడ వన్న నీవె యిటు కోరినకోరిక దీర్చు పుత్రుల
త్తములను వింటిమే? యకట! తప్పని యొప్పుని సుంత సందియం
బు మది నెఱుంగకే కడగి పూని మదీప్సిలముం బొనర్చు నీ
కమరెడిగాక నేచ్చ కనునై తగు జీవిత మేవితంబునకా.

సర్వ విధముల నీ యుద్యమంబు సద్యశఃపూర్వ మగుఁగాక! నీకు
దాకుండు దాసుం డగుఁగాక!

(అంత దాశ రాజు సహిశముగా భీష్ముడు ప్రవేశించును.)

భీష్ము— (నమస్కరించి) తండ్రీ! ఇడుగో దాశరాజు! ఇయ్యనఘుండు తన
పుత్రికను నాకుఁ దల్లిగాఁ జేయుట కంగీకరించెను.

శంత— (సంతోషముతో) కుమారా! ఎట్లంగీకరింపఁ జేసితివి? అతఁడు గోరిన
విషమపుఁగోరిక కేమి యుత్తరము నిచ్చితివి?

భీష్ము— ఈవిధముగా నుత్తరం బొసంగితిని.

శా. రాజ్యోబక్కుట లేదు నాకు, సకలారాతి త్నమానాథ సా
మ్రాజ్యంబుల్ వెనఁ గెల్పితెచ్చెదను నీమన్మండె యీసర్వముం
బూజ్యండై భరియింపఁగాఁగలఁడు సోముం డర్జునుడొసాక్షు లే
నే జ్యేష్ఠత్వము వాని కిచ్చితిని నీ కింకల? శంకల్ నృపా!

శంత— (తనలో) ఔరా! వీని సాహసము! (యోచించి) ఔను! అప్రయో
జకులకుఁగాని సుప్రయోజకులకు రాజ్యాధిక మందంత యాస్థ యుండదు
కదా! (ప్రకాశము) తండ్రీ! నీ సాహసమునకు సంతసించితిని. నీవు
నేచ్చాజీవివి గమ్ము.

దాశు— (సంతోషముతో) గాంగేయా! ఇంతకు మున్ను నీవెట్లు చెప్పినప్పుడే
నేను ని న్నిప్రశ్న యడుగఁదలంచి మీ తండ్రి సమక్షముననే యడుగ
వచ్చునని మిన్నకుంటిని. నీవు సర్వవిధముల రాజ్యమునకుఁ దగియుండి
“రాజ్యమక్కుటలే”దనుట యంత భావ్యముగాదు. ఒకవేళ పితృధర్మ
ఘటవకుండవై యట్లు ప్రతిజ్ఞ వట్టితివే యనుకొందము.

క. నీ కొమరులూ నీ మనుమలూ

తాకుదురు వివాదమునకుఁ దమ రాజ్యంబు

గైకొను తలఁపున, నిందుల

లేకరణిఁ బదులు చెప్పె ? దెలుంగఁగ వలయున్.

నాకు మొదటినుండియు నీవిషయముననే సంశయము.

ఉ. సోమకులైక భూషణుఁడు సుందరుఁ డందఱకన్న మేటి మా
కోమలిప్రేమకుం గుదురు కోరియె మే మొనఁగంగవచ్చు మీ
లే మముఁ గోరినప్పు డింక నేటికి నందియ ? మిట్టితేనికిన్
మామయటన్నఁ జాలదె ? కుమార ! యిదొక్కటి లేకపోయినన్.

భీష్మ— (నవ్వి) తాతా ! మీసందియ మింతమాత్రమే కదా ? అటులైన నిడి
వినుఁడు.

ఉ. పెండిలి యాడినన్ బిదప బిడ్డలు పుట్టుట గల్గు నేనిదే
“పెండిలి మానుకొంటి” నని బిట్టు ప్రతిజ్ఞయొనర్చితన్ మహీ
మండలి బ్రహ్మచారిసయి మన్ననకుం గుదురొందు గాక బ్ర
హ్మాండము ముగిసిపోవునె ? యహా ! యొకఁ డీగతి నుండిపోయినన్.

శంత— (తల్లిఱపాటుతో) తండ్రీ ! ఇట్టి దారుణ ప్రతిజ్ఞ నేలపూనెదవు ?
నా వివాహమున కేమి ? మఱియొక విధముగాఁ గావచ్చును. లేదా ?
కాకపోనిమ్ము. నీయట్టికొమరుఁడుండ నాకుఁ బెండిలిమాత్రమెందులకు ?
ఒక్కనో సంతానముగూడ లేకుండుటయుం దబ్బిసించినను రెండవపెండ్లి
కూడదు. విచారించిన దీనియం దెన్ని నష్టములు గలవో చూచుము.

సీ. భార్య యుండఁగ నొందు భార్యఁ గైకొనువారి
కస్తీ కుక్కలకు నక్కలకు నెఱుక
సంతాన ముండియు “నతిలే” దనుచుఁ బెండ్లి
యాడు పెద్దలబుద్ధి యాడుబుద్ధి
ఉభయంబు లేదని యుపయమంబు పహించు
సృష్ట దైవేచ్ఛకు నెదురువాఁడు
“నెనుకటిపెండ్లము వినదు మాట” యటంచు
బెండ్లాడు వాడొక్క పెద్దమూర్ఖు

తే. గీ. డెట్టులో కొంత జవ్వన మేగుపిదప
గ్రామ్యసుఖమునకై యొక కన్నెంగోరు
వాడు హీనుఁడు తులస యవ్వాడు దేబె
వాడు వీఁడె శంతనుఁ డింక లేఁ దొకండు.

ఇట్టిచపలునకై నీవు బ్రహ్మచారివి గావు టుచితమా! అదియునుంగాక,
క. మనమును బంచేంద్రియములు
తనయా! కడుఁజంచలములు, దారవిహీనుల
జెనకి యశోలోకమునకుఁ
బనుచున్ వాఁడెంత డెద్ద పండితుఁడేనిన్.

భీష్మ — తండ్రీ! నీవు చెప్పినది సత్యమేకావచ్చును. వినను,
మ. కురువంశస్థునఁ బుట్టి నిస్తులయశఃకూలంకమల్ సత్యసం
గరు లాశాంతధరేశ్వరుల్ చిరతపఃకంజోద్భవుల్ తాతలై
పరఁగన్ బెంపు పహించి శంతనుమహీపాలాత్మజన్ముండనై
తిరుగన్నేర్తు నె యన్నమాట కది కీర్తిన్ దెచ్చునే? నచ్చునే?
అదియునుంగాక

ఉ. గంగకుఁ బుట్టితిన్ నిఖిలకల్మషహరిణికిన్ మహానుభా
వుం గురుఁ గొల్చితిన్ బరశువున్ గయిఁబూను మునీందుర్, నిట్టి నే
నంగజాథాటి కోడి యొక యంగనదాస్యము నేయఁబూనుక
న్నం గుఱిగల్గి నిల్చి పృథివీన్ నెఱవేర్చుట పెంపు నింపదే?
ఆ. ప. పుట్టుబ్రహ్మచారి పట్టినపట్టు నె
ప్పట్టునందు వీడనట్టిఘనుఁడు
భార్గవుండు నా కుపాధ్యాయుఁ డాతండు
సిగ్గు వడఁడె? పృథివీచేసి తిరుగ.

శంక — కుమారా! అట్లు కాదు, వీయవస్థకుఁ దగినట్టు లప్పుడు సంచరింప
వలయు.

ఉ. “ఆదిని బ్రహ్మచర్యము నసంతరమందు గృహస్థధర్మ మా
మీద పసపృవాస మటుఁమీద యతిత్వ” మటంచు బ్రహ్మ వి
ద్యాదరు లండుగిగాదె? తనయా! వినయమ్ముగలాడ వాగమా
పాదిత మైనధర్మము నెపమున వఘ్నేనరింపఁ బాడియే.

భీష్మ — జనకా! ఆంజనేయాదులగు నస్థిరబ్రహ్మచారులను వినమా?

కా. ఆయుర్దాయము హెచ్చు పచ్చును యశం బాశాపిశాచంబు ద
వైయ్యేగున్ దనుకాంతి పెచ్చుపెరుగున్ వైన్యం బడంగున్ జెడున్
మాయాసంగతి, దేహదాఙ్గ్య మెనఁగున్ మానం బవిచ్చిన్నమా
నే యెగ్గల్ సహి బ్రహ్మచారులకు, నాత్మైక్యంబు గల్గున్ దుదిన్.

శంక — తండ్రీ! చక్కఁగా విచారించినచో గృహస్థమును సమస్తపురుషార్థ
సాధకముగాని వేటొండు తెఱంగు గాదు.

మ. అతిథుల్ పూజితు లౌటచే శ్రుతులయ్యే దాసక్తి నైకొంటుచే
సుతులక గాంచుటచే గుమరికల నచ్చుక భర్తతోఁగూర్చి పెం
డ్డి రగం జేయుటచే గృహ స్థిహమునం దేజోధకుండై పయ్య
మృతుండై మోక్షపదంబు నైకొనెడిజుమ్మి! దేవతాసేవ్యుడై.

భీష్మ— నిజయునకు గార్హస్థ్య మట్టిదియే కావచ్చును. ఐనను ఎక్కడనో
కాని యందుఁ గృతార్థుఁడు చూపట్టఁడు.

మ. భనయున్నక సతి లేక రఘువుము సంపర్శించినక సంరతిక
గన కాభాగ్యము గల్గి వేటొకటి యక్కామ్యంబు చేకూఱు నిం
కను నొక్కం డది గల్గి నొక్కఁ డనియుం గల్గెక మఱొక్కండు లే
దనుకో ల్దప్పదు తృప్తి యొక్కరణి లభ్యం తాను సంసారిక ?

శంక— (తనలో) ఓహో! వీని మనోనిశ్చయము కడు దుర్వార్తమై యున్న
యని. చక్కఁగాఁ బరీక్షింప నిది యంతయు నాకు బుద్ధిచెప్పటగాని
వేటొండు గాదు, కానిమ్ము. ఇట్లు గూడఁ జెప్పి చూడెను. (ప్రకా
శము) కుమారా! సర్వవిధములను “గార్హస్థ్యము నింద్య” మనికదా?
నీవు సమర్థించుచుంటివి! అట్టియెడ నాకుమాత్ర మయ్యది సుఖకర మెట్ల
గును? నేనును బాలించికొనియెద. మనమిరువురమును నిశ్చే యుండను.
(దాసునిదిక్కి) రాబా! నీ కొమిరెను నీయిష్టము పచ్చిన వరున కిచ్చి
వివాహం బొనరించుకొమ్ము, నీవు కోరినహిరణ్యాక్షునరమ్ములు ను మ్మింప
వఱకుఁ దెచ్చినవి.

దాసు— (తనలో) ఓహో! తుద కీప్రశంస వంశచ్ఛేదమునకు సూచక మగు
చున్నదే! కానిమ్ము, ఇందులకు గాంగేయుం డేమి యుత్తర మిచ్చునో
వినియెదఁ గాక!

భీష్మ— తండ్రీ! నీకు బ్రహ్మచారిని. కావున నిట్లున్నచో నే లోపమును
లేకుండెడిని. నీవో? ప్రకృత మే యాశ్రమమును లేక నిరాలంబుండనై
యున్నాడవు. “అనాశ్రమీ నతిష్ఠేత” యని వృద్ధులు పచియింతురు.
ఒకవేళ నీవిప్పుడు సన్యాసాశ్రమముఁ నైకొనెద వనుకొన్న నది విరాగ
మ్ములేని నీ కుచితముగాదు. “విరక్తిలేని సన్యాసము ముక్తిసాధక
గూర్చుటకుబదులు ముప్పు నొడఁగూర్చు” నని యనేకగ్రంథములు సెప్పు
చున్నవి. కావున,

ఉ. సత్యవతిక వరింపుము యశస్కురులక సుతులక భరింపు మే
సత్యమ పూనితిం బ్రతిస, సాగరములో స్థితి దప్పుఁగాక యా

దిశ్యుడు చంద్రతారకలు లేజము డింతురుగాక మేటి బా
గ్రంథము గల్గుఁగాక తిరుగండిక నీరసయుండు పూన్కికె.

(ఆకసమునుండి పుష్పవృష్టిగురియును.)

శంత— (ఆశ్చర్యపడి చూచుచుండును.)

నాను— (అట్లే చూచుచుండును.)

భీష్ము— తండ్రీ! చూచితివికదా! ఇందులకు దేవతలు గూడఁ దమ యంగీకార
మను బుష్పవృష్టి మూలమున నూచించుచున్నాగు.

శంత— (స్థిగ్రహో) కుమారా! ఈపుష్పవృష్టి సత్యసంపదపగు నీ యోగ్యతను
దెల్పుటకుఁగాని వృథాకాముకుండునగు నావినాపియు ననుమతించుటకుఁ
గాను.

నాను— రాజా! అట్లునుకొనకుము. ఇయ్యది నీవివాహమునకుఁ గూడఁ బ్రేర
కమే, ఏమంటివా? మా సత్యసతి దేవేంద్రసఖుండగు నుచితగతులను
పుత్రిక. ఆ సనురాజునకు ని స్తుల్లనిఁగాఁ గైకొను రెండు పూర్వముగా
నుండి యొక్కనాఁడు నా యొద్దకు వచ్చి సత్యసతి తనమాతలు రగుట
గూర్చి విన్నవించి ననించి యిట్ల నియె.

చ. కలఁడుగదా! నను స్తరిపునుస్థురుఁడైన ప్రదీపపుత్రిక డ
య్యలఘుని శంతనుంబిలిచి యాత్మజనిచ్చి ననుకొ గృతార్థుఁగా
సలుపుము దీనిహేతువున నదృతి నీకును నాకుఁ గూర్పు మి
క్కలికి నిఁచేరు గోరినను గైకొన నీయకుమన్న! గ్రన్ననక.

దీనింబట్టి చూడఁ దనచెలికాఁడగు ననుగాజుకోల్పె చెల్లునని దేవే
ద్రుఁ డిట్లానర్పించి యుండును.

భీష్ము— తండ్రీ! నీ వియ్యనఘం బోడ్కొని తగుగౌరవమునఁ జూచి మన్నించు
చుండుము. నే నిప్పుడ యాయన యానతింజేసి యరిగి

ఉ. బంగరులేరివీఁద నల భాగ్యవివోని మదంబ నుంచి పే
ర్పిం గొనితెచ్చి యెల్లరును మెచ్చుకొనందగు మేటికల్మి న
స్థాంగిఁగ జేతు నీకుఁ, జరితార్థుఁడనాదు మదంబకన్న నా
వేం గడు భక్తిఁగొల్తు నిక వేలు నచింపకుమయ్య! మొక్కెదక.

(అంతయు నిష్క్రమింతురు.)

గద్య.

ఇది శ్రీ...తిరుపతి వేంకటేశ్వరులచే రచియింపఁ
బడిన పాండవజననమునఁ ద్వితీయాంకము.

ఓం.

శ్రీమత్పరదేవతాయైనమః.

పాండవజనము

శృతీయాంకము

(అంత నిరువురు ఋషిబాలురు ప్రవేశింతురు)

ప్రభ— చెలికాడా! జాసుదగ్గవ్యముని తన యాశ్రమము విడిచి యియ్యెడకు రాగత మేమై యుండునో?

ద్వితీ— ఏమీ? కారణము నీవెఱుంగనే యెఱుంగవా? ఆయనతో నశకునుమ సుకుమారాంగియు యోగినీ వేషధారిణియు నగు నొక కన్నయ యున్నది చూచితివికదా?

ప్రభ— ఆ! చూచితిని. ఆపె యెవ్వరో? ఈయన వెనువెంట నుండుటకుఁ గారణమేమో?

ద్వితీ— తుదముట్ట వినుము. ఆమె కాశీరాజపుత్రుని. అంబ యనునది. అంబికాం బాలికలు ఈమె చెల్లెండు. ఈ మువ్వరకును దండ్రి స్వయంవరము చాటింపఁగా గాంగేయుండు సకలరాజలోకము నోడించి కిన్యకాత్రయ మును దన రథమ్మున నిడికొని చని తన రెండవ తమ్ముడగు విచిత్రవీర్యు నకుఁ బెండిలిసేయుతటి నంబ యతనికి సవినయమ్ముగ నిట్లనియె.

ప్రభ— పృథమ సోదరుని పదలి రెండవవానికిఁ బెండిసేయుట యెట్లు?

ద్వితీ— ఓహో! “సన్యాసి పెండికి జట్టుదగ్గఱ నుండియు నెర” వన్నట్లు నీకు బొత్తిగా నీ చరిత్రమే తెలియదే? సరే, అసంగతి పదఁపడి ఖిన్నుఁ డించి పచించెదను గాని ప్రకృతమును వినుము.

ప్రభ— కానిమ్ము. అంబ యేమనియెను?

ద్వితీ— తే.గీ. “సాశ్వ భూపాలకునియందుఁ బాలపలపు
గలదునాకు వాయందును గల దతనికి

బలపరాక్రమశాలివై పట్టితెచ్చి
తీవు ధర్మజ్ఞుడవు చెప్ప నేమిగలదు?"

ఈమాటకు భీష్ముండు సమ్మతించి సత్యసతి యనుమతిగూడఁ గైకొని
“నీవు నీయిచ్చఁజను” మని వదలిపెట్టెను.

ప్రథ—(స్మృతి నభినయించి) పదఁపడి పృథ్వాంతము నేనును గొంచె
మెఱిగినదే. ఆరాజు “నీవు భీష్మునిచే నంటఁబడి రథమ్మున నుంచఁ
బడితివిగాన నిన్ను నేనొల్ల” నన నామె తిరిగియు భీష్మునియొద్దకేతెంచి
తన యవస్థ నివేదించుకొన నతండు “నీ వస్యసంగతచిత్తవుగాన నిన్ను
నా తమ్మునికి వివాహము నేయ నొల్ల” ననుటయు నంబ జగదంబయై
యుండెనటగదా!

ద్వితీ—(నవ్వి) అవును. పేరు విచారించినచో నీ మెహత్రమేకాదు. ఈ మువ్వు
రును జగన్మాతలుగా నుండఁదగినవారే. కానిమ్ము దీనికేమి. పిమ్ముట
“రెంటికిం జెడ్డ రేపణయై” ఋష్యాశ్రమముల పొంతఁ దపం బొనర్చు
చుండ నొక్కతఱి యీమెమాతామహుండరుదెంచి చూచి యావద్వృ
త్తాంతమును విని యోదార్చి “అమ్మా! పరశురాముండు నాకుఁ బరమ
మిత్రుఁడు కావున నీ వయ్యనఘనొద్దకుం జని చెప్పుము. అమ్మహానీ
యుండు భీష్మునిం బిలిపించి నీ యవమానము నెట్లనిఁ బాపఁగలఁడు”
అని చెప్పఁగా మంచెదని యాపె భార్గవు నాశ్రయించెను.

తృతీ— సరే, ఈవిషయమై జామదగ్న్యముని తనశిష్యుడగు భీష్ముని మందలించు
టకే కాఁబోలును రమ్ముని వార్త చేసియున్నాడు.

ద్వితీ—(దృష్టినిగిడ్చి) అడుగో దేవప్రతుఁడు, గురుసర్వనార్థమై వచ్చుచు
న్నాడు. మనము శీఘ్రముగా సమిదాహరణం బొనర్చికొని పోయి
వీరికిఁ బరస్పరముం జరగు ప్రసంగము విని యానందింతుము.

(నిష్క్రమింతురు.)

(భీష్ముడు ప్రవేశించును.)

భీష్ము—(తనలో) గురువుగారు స్వాశ్రమమునుండి గదలి వచ్చియు హస్తీపురికి
రాక, మధ్య నీ సరస్వతీతీరమున దిగి నన్నుఁ బిలువనంపిరి. ఇందులకుఁ గత
మేమో ; కానిమ్ము తినఁబోవుచు రుచి లెందుకు? (పరిక్రమించి) అడుగో
గురువుగారు, ఎవరో యొకశిష్యురాలితో నేమో మాటలాడుచున్నారు.
పోయి సమస్కరించెదఁగాక.

(అంబాసహితముగఁ బరశురాముండు పోవేసించును.)

పరశు. అంతేవానియె మాకు భీష్ముఁడతివా? యాతండు మా మాటకుఁ
సుంతైనం బ్రతిచెప్ప నోపఁ డొకచో శుంతత్వముం బూని తా
బంతంబే పహియించుఁగాక పరశుపార్శ్వగల్భముం జేసి వి
న్వీతుం జింతిలనేల? యూఱడిలు మో నీరేజపత్రేక్షణా!

అంబ— స్వామీ! యతఁడు మహాపరాక్రమశాలి యనఁగాఁ బ్రపంచమునఁదాసే
యనియు నిక నెయ్యెడలను శూరులే లేరనియుం గడుగర్వించి
యున్నాఁడు. కావునఁ దమ్మునుగూడ లెక్కపెట్టఁడనియే యే నూహిం
చెద. స్వయంపరమండపమ్మున ననేక రాజన్యసమక్షమ్మున నలండు
వక్త్రిన ప్రగల్భమ్ములు చిత్తగింపుఁడు.

మ. “కఱకుంగొడ్డలి వేల్పుకండు గురువొఁగానక బ్రణమ్యుండు త
క్కొరులొశూరుల శూరులంచు మది నే నూహింప మీరిప్పుడె
ల్లరునుం జూడఁగ నీలతాంగులను హేలక స్వీకరింతుక వృథా
గరువంబేటికి? నిల్వరించి నను ధిక్కారింపుఁడా! భూపతుల్”

పరశు— (సంతోషముతో) ‘వానిపరాక్రమ మట్టిదియే. వానియెదుట నీ రాజ
లోకం బన నెంత? దేవత లైనను నిలువఁ జాలరు.

మ. కృతవీర్యాత్మజుఁ డాదిగాఁ గల ధరిత్రీనాథులకొ డెక్కురక
బ్రతిపక్షక్షితి నాధదర్పదళన ప్రజ్ఞామహోత్సాహులకొ
ధృతిమన్యుఖ్యుల నేనెఱుంగుదు నహో! దేవప్రతుం బోలు ను
న్నతుఁ డొక్కండును లేడు రాముఁడువినా నాచూచురాజన్యులకొ.

అంబ— (తనలో) డొరా! ఈ మహనీయునికి శిష్యునియం దెంత గౌరవ
మున్నది.

భీష్ము— (సమీపించి యంజలి ఘటించి)

సీ. ఏమహాభాగునం దిఘవిద్య నెడఁజల్లి

మృత్యుంజయుండు కృతకృత్యుఁడయ్యె

ఎవనికక్షికి మెచ్చి యవనీధరకుమారి

కొమరునికన్న నెక్కుడుఁగఁ జూచె

ఏమహావీరు పేరెడనెంచి భీతిమై

నృపు లాఁడుపోఁడుముల్ నేర్చుకొనిరి

ఎఁడుకారణముగాఁ నవనీసుతుల కప

నీపాలకత్వంబు నివ్వటిలై

తే. గీ. నెవనిపితరులు రాజన్యనివహరక్త
ధారలక్ దృష్టలైరి యే ధన్యతముడు
తాపమున జాపమునఁగూడ శక్తి నెఱపె
నట్టి నీకు నమస్కార మనఘమూర్తి. !

చర— (కాగిలించుకొని) అబ్బాయీ ! అటు గూర్చుండుము.

అంబ— (భీష్మునివంక గోపదృష్టితో జూచుచుండును)

భీష్ము— (అంబవంక దిరిగి తనలో) ఓహో ! ఈమె యీవహానియైన కడ
కేల రావలయును ? (యోజించి) నన్ను గురువుగారు పిల్వించుటకు
గారణ మీ కుహనాయోగినియే యై యుండదుకదా ?

చర— గాంగేయా ! నీ లోకోత్తరస్ఫులగు గుణమ్ములన్నియు విని నేను సంత
సించుచుంటిని. నిన్నుంబోల నొరులకు గాదు.

చ. “జనకుని పెండ్లిచేసి గుణసత్తమతక్ గయిగొంటి” వంచు “ద
మ్మునికి వివాహముక్ సలిపి ముజ్జగముల్ నుతికెక్కి” తంచు నీ
గొనములు మానినత్తములు గూడి ప్రశంస యొనర్పఁగాఁగడుక్
వినివిని నీవివేకమును వేగతులక్ మది నెంతు నిచ్చులక్.

మ. బలువిద్వేద బలుమంది కిచ్చితిని మీపృథ్వీకులం దేమి పా
ఱులయందేమి నినుం బలెక్ మదికి నేరుక్ మోడముక్ గూర్ప రీ
యిల నిన్నుంబలెఁ గీర్తికిం దెఱపులై యేపారఁబో రొక్కరుక్
గలిగె న్నాకు భవద్వశంబున యశఃకైవల్యలీలాగతుల్.

భీష్ము— (తనలో) నన్నింతగా నీవహావహుండు నుతించుట యెందులకో ?
ఈ యుపోద్ఘాత మూరకయ ఒయలుదేరు ననుటకు వలనుపడదు. తృణీ
కృతబ్రహ్మపురందరుండగు నీ జగదేకవీరునకు నావలననే కాదు మఱి
వ్యరివలనను గావలసినకార్య మెం డుండదు. కానిమ్ము. ఏదో తేలక
యుండునా ? (వేసయముగా పరీకాశము) ఇదియంతయుఁ దమ యాశీ
ర్వచనము. తమ శిష్యపరమాణునకు వీరి డింతటినుతికిం దగఁడు.
నాయందుఁ దమకంత యనుగ్రహమేని

ఉ. నాదగుబ్రహ్మచర్యము ప్రణప్తము గాక యెసంగునట్లు న
న్నే దెస నేరు నాజిని జయింపక యుండెడునట్లు సత్యమం
దాదర వబ్బునట్లు ధనమందు నిరాశ జనించునట్లు మీ
పాదయుగాత్రితు న్ననుఁ గృపక్ గని దీవన లీయ వేదెడల.

చర— నీ కీ గుణములన్నియును స్వతస్సిద్ధముగనే యున్నవి. ఇందుల కొకరి
యశీర్వచన మెందుకు ? (అంబను జూపి)

చ. అనఘుండవై సమస్త విషయమృలయందును మేలుబంతివై
పనుపడు నీకుఁ జెప్పఁ దగుపాటియె ? యీవిషయంబు; శూరతా
ఖనివయి యీ కనత్కనక గాత్రిని దెచ్చి పరిత్యజింపఁగాఁ
జనునె ? యనాధయై యిది భృశంబు గృశించె నిటుల్ పానర్తురే ?

తే. గీ. గతము చింతింపఁగా నేల కడచిపోయె
నింక నేనియు నీ శర్వరీశపదన
ననుజునకుఁ బెండ్లిచేయు మీ యాఁడుగోడు
పోసికోనేల ? నీవంటి పుణ్యమతికి.

ఆ. వె. అబ్బ అస్వతంత్ర లగుటచే నంగనల్
వారిఁ బ్రోచుమండ పలయుఁ బురుషు
లెచట స్త్రీజనంబు లెలమిమై నర్తింతు
రచట నిచ్చు లక్ష్మి యనవరతము.

ఉ. అంగనలకౌ వృథాగ నెసఁ డాటడినెట్టి తిరస్కరించు నా
నెంగలికిక. యశోబలవివేకములెల్ల నశించు నయ్యనా
ర్యుం గడు నిందనేయుమరు యోగ్యులు “వీఁ డగముం” డటంచు; న
త్సంగతిగల్గు నీ కిది యశస్కరచూనె ? తలంచి చూడుచూ.

శీ. పు— (తనలో) ఓహో ! తుద కీ యనాత్మజ్ఞ యాయుపాయ మాలోచించి
యీమహాత్ము నాశ్రయించినది. ఆశ్రిత పక్షపాతిత్వము మహామహా
లకు సహజం బగుటచే నియ్యసముం డిందులకుఁ బూనుకొన్నాఁడు.
కానిమ్ము. యథార్థము నివేదించిన వినకపోవునా ? (ప్రకాశము)

మ. “ఎద నే సామ్యునిఁ గోరియుంటి” నని తా నీ కన్నె నాతోడ దీ
నదశకౌ జెప్పఁగ “నన్యసక్తహృదయకౌ గైకొంటి త” ప్పంచు నొ
ప్పొదవకౌ బొమ్మని యానతిచ్చితి మహాయోగంబు చేకూరిన
ట్లని వేడ్కం జని నెంటునే మరలి తా నేతెంచె మాప్రలోకిక.

అట్లు వచ్చి సామ్యుండు తన్నవమానించుటకుఁ గారణంబు నేను గణ
ముననుంచి తెచ్చుట యని చెప్పి తన చెల్లెండ్రలోఁబాటు మదనుజు
నకుఁ దన్నుంగూడఁ బరిణయంబు గావించు మని వేడుకొనఁగ నే నంగీ
కరింపనైతి; అందులకుఁ గారణంబు సర్వజ్ఞులగు తమకు నేను పక్కా
ణింప నవసరము లేదు.

క. కొండిక లగు కన్నియలకుఁ
బెండిలి యగు మీఁద నెట్లు పెండిలియా ? నీ

యండజయానకు; నది గా

కొండొరు వలచిన లతాంగి నొప్పునె కొనఁగఁ?

మ. — (కోపముతో) ఇంతకును నీవు చెప్పఁబూనిన ముఖ్యాంశమేమి? ఈపె నభోగతిపాలు చేసెదననియే కదా? ఏవో కొంచె మీ కన్నియయందు లోప ముండుటంబట్టియే యీవిషయము మాపఱకు నచ్చుటయు మేము నీకుఁ జెప్పటయు నీవు మామాట తృణీకరించుటయుఁ దటస్థించినది. నీ హి స్వల్పలోపమున కీ యబల నింత యనాదరింతువేని నాచేయు పృతిజ్ఞ వినుము.

ఉ. చందెద నిన్ను నీ యనుజుఁ జందెద నీదిగు బంధువర్గముఁ
జందెద నీదు భృత్యులను జందెద నా కెసరడ్డమైననుఁ
జందెద నీపుగంబు తెలుచుఁ ఒరశుబ్బలనాభిలోపలఁ
దిందెద మున్నువోలె స్వపతివ్రజముఁ బనిఁబూనిఁ దందెదఁ.

(పండ్లు పటపటఁ గొఱుకుచు) ఏమీ! నాకు శిష్యుండనై యుండి యీమా త్రమునేని నాయాజ్ఞను మన్నింప నేరవుగా? అవురా! జాతి!

ఉ. త్పత్రియజాతి యంచెఱిగి త్పత్రియులెల్ల నపాతులుకొ ద్విష
దోతులు నం చెఱింగియును గొండొకకాలమునుండి “యెందుకీ
శత్రుత” యంచు మిమ్ములను చాతులుగాఁ గొనుచుంటి నేఁడు నా
గాత్ర మశేషముకొ రగులఁగా గమకించితి పార! దుర్మతీ!

నీ నెట్టివాడ వైనను నీయందలి వాత్సల్యప్రపాబల్యమంజేసి యిం కొక్కమాట చెప్పచుంటి నాలకింపుము.

ఉ. ఈకమలాక్షి కీవు గతియేదియూఁ గల్పన నేయవేని యీ
లోకములో మఱొక్క స్వపలోకశిఖామణి యాదరింపఁ దే
కాకినియై యిటులో తిరుగఁగావలె యోడనదుర్మదంబు పో
పోకలు నేగ్గినచ్చు నెటువోయిన నీదురితంబు నీదగుఁ.

క. చిన్నతనము మానుము నీ

కన్నకొ మూఁగిండఁ గానుగా? నేను; మృగా

క్షి నీదుతమ్మునికెఁ జెం

డ్లి న్నాకై నేయు మినుమడింపుము యశముల్.

క. ఎఱుఁగక తప్పొనరించియు

నెఱిగించినయప్పు డెఱిగి “యేప మిది” యటం

చరసి యది దిద్దుకొనుటయె

మరియాదసుమీ! వివేకమహితుల కెందుఁ.

భీష్మ — (తనలో) ఈయననుండు తా నేది తలచిన “నది యట్లు కావలయు” ననువాడేగాని యొకరు చెప్పు తోవకు పచ్చువాడు గాడు. పోనిమ్ము. “గుర్వాజ్ఞగదా?” యని యింను కొప్పుకొంద మన్న నియ్యది యనమర క్షదాంపత్య మగుటచే గులనాశనంబునకు హేతు వాను. కావున నేనేని తెలింగున నీమహాత్ము నొప్పించుటయు నొప్పు కున్న నియ్యనము నాజ్ఞ చొప్పున నాసాంబునకు దిగుటయు నిందుఁ గర్తవ్యములు. (ప్రకాశము)

చ. గురుపరులయ్య మామెడలఁ గూరిమిగల్గిననారలయ్య నొం
డొరుల తెలింగునక బలుకు బొప్పునటయ్య! పరామర క్తయా
తరుణి కుటుంబముక జెలుపదా? యిటు చా ముపదేశముం బొన
ర్తురే! “వినలే” పటించు నను దూఱుమరే! యిది నాచు దోసమే?

క. గురు లేమనినను శిష్యులు

త్వరపడఁగారాదు వారె దయఁ జూతురు కో

పరసము కొండొక మరలిన

తటి నట్లగుటక బ్రశాంతి దగు శిష్యులకుక.

తా మేమివచించినను నయ్యవి మా కాశీర్వచనములు. తమతో మాకు వివాద మెన్నటికిని సమంజసముగాదు. శాంతి వహించి యీ దీనుని మన్నింపఁ బొగ్గించెదను. (అంజలిపట్టి నిల్చును.)

పర — (కోపముతో)

మ. “గురు వీరం”డని పూర్తిగా నెఱిగియుక గ్రూరుండవేకాక ధి
క్కరణంబుం బొనరింతువే ఖలమతీ! కార్యం బకార్యంబు నా
నెఱుంగం బాలక యేను జెప్పెదనె? నీవే నాకు బోధించుట? ?
గరువం బింత జనించెనే? సరిసరే కానిమ్ము యుద్ధంబికక.

ఓరీ గురువోహీ! క్షత్రియకులాంకూరమా!

చ. చిరముననుండి శాంతమును జెందిన నా హృదయంబులోని చి
చ్చురులఁగఁజేసియుక బయికి యోగ్యుగతి న్నటించుచుంటి నే
నెఱుంగనె? యంతమాత్ర మిదియే పరికింతువుగాక బ్రాహ్మణ
స్ఫురణము వేగఁబోయి బలముగ్ గొలువక జనుడెమ్ము పోరికిక.

భీష్మ — (తనలో) ఇత గురువుతో గ్రుద్దులాట యెట్లునుం దప్పదు. తప్పక పోవుఁగాక! ఇదియును గుర్వాజ్ఞనుక నంత తప్పిదముగాదు. కాని వాక్పా
రుష్యము మాత్రము వారికిఁ జనుఁ గాని నాకు లేశమును జనదు. కావున
వినయముగనే మనవి చేసికొందుఁ గాక. (ప్రకాశము) దేవా! దేవర
వృథాగా నాపై నిట్లు కినిసిన నే నేమి మనవి చేసికొనువాడను?

కా. నాకు మీకును బోధ న్యాయ మగునే? నన్నీరు నిర్జించినకొ
మీకు గీర్తిఘటిల్లునే? యొకట నేమి మోక్షాదేగాఁ జేసినకొ
లోకులొ కామలు గేలినేయరే? దయాశుభ్రము వోనాడి నా
పైకికొ పచ్చట ధర్మమే? రిపుడనే? పొగ్గిపో ప్రశంసించురే?

పర— (కోపముతో) ఏమీ! నీవే నన్ను నిర్జించెదవుగా? కానిమ్ము, నీ కీర్తయ
మెక్కడినుండి పచ్చిననో నే నెఱుఁగుదునులే.

ఉ. “రామున కోడె నీ పరశురాముఁ” డటంచును “వాఁడు దుష్ట్రయ
గ్రామణి” యంచును దలచి కాటులు న్రేలఁగొడంగి తీపు న్రీ
రాముఁడు నిన్నుబోలె నొక రాజకుమారుఁడు గాఁడు విష్ణులే
బోమహితుండు నానలెనె; సూక్ష్మమతులొ గుఱులెంతు రింతయుకొ.

క. రాముండె నేను నేనే రాముఁడు
మాయరువురకుఁ బరాధవ మనఁగా
నేమి? యిది యొప్పుకుందురే?
ధీమంతులుఁ దత్త్వవిదులుఁ దేజోధికులుకొ.

కానిమ్ము, దీనికేమి? నీవు నై న్యసమేతుండనై యరుదెమ్ము. సకలమ్మును
బదఁపడి తెలియఁగలదు.

భీష్ము— (తనలో) పృథివి పుట్టినది మొదలెవ్వనికిని దటస్థింపని దురవస్థ నాకుఁ
దటస్థించుచున్నది. కానిమ్ము. ఇందులకుఁ బ్రతిక్రియ కన్పట్టదు. నే
నొకటి చెప్పిన వేటొకటిగాఁ బరిణమింపజేయు నీ మహామహునితో
నేమి పచించినను గలహకారణమే యగుచున్నది. (ప్రకాశము) స్వామీ!
తామిప్పు డూహించినట్లు నేను దమ్మును జయింతుననికాని తాము శ్రీరా
మున కొడిపోవుటచే నశ్మదాదులకుఁ గూడ లొచ్చని కాని నా యభిప్రాయము
కాదు. నే నేమి మనవిచేసికొన్నను దమ హృదయును కది యన్య
థాపరిణమించుచున్నది. కావున,

ఉ. దేవరయాజ్ఞచొప్పున నిదే యనిఁ జేయగ నియ్యకొంటి మీ
నేప పానర్పి మున్ను కృషిచేసి గడించిన శస్త్రవిద్యయే
పాపన లేజ! నా కిపుడు బాసట నేనెడుఁగాక నేన లిం
కేవియు నాకు నేటికి? మహీయము మీపదధక్తి చారుదే?

అజ్ఞ యొసంగుఁడు. రథినై యరుదెంచెదను.

(నిష్క్రమించును.)

అంబ— చూచితిరికద, మీ శిష్యుని దురహంకారము? నాకై యమోఘవచస్కులగు తమ వాక్కుగూడ వృథాగా వినియోగించితిరి. మిమ్ములనే యహమానించువానికి నాబోటి బోటి యొకలక్కా?

శర— (కొంచెముకోపముతో) కుమారీ! ఇందు నీలోపముగూడ నున్నదిగాని లేకపోలేదు. ఏమైనను మచ్చాసన మతిక్రమించుటజేసి యవశ్యము నతని శిక్షించి తీరెదను.

అంబ— అరేడట్లు సమర్థించెనేకాని నా లోపము లేశమును లేదు. ఏమంటిరా? నే నీస్వయంపరమునకు మున్నే సాక్షుని వరించి యుంటిని. నా చెల్లెండ్రకొఱకు మాత్రమే స్వయంపర మేర్పడినది. వివేచిముగాఁ జెలికత్తియలు నాకుఁగూడ స్వయంపరగాఁచితాలంకారమును జేసిరి. అంతయు కాని నే నిందుద్దేశంపఁ బడినదానఁగాను. ఇది యిట్లుండ,

లే. గీ. బ్రహ్మచారిగదా! తాను బహుతి నెట్లు
లంటె? నిదియు స్వయంపర మగుట యెఱిఁగి
యప్రయోజకుడగు తన యనుజుకొఱకుఁ
గోర్క లేని మమ్ముల నేల కొనఁగవలయు?

నేను “పరాసురక్త”ని కదా! యీతండు మీతోడఁ జెప్పుచున్నాఁడు. నా చెల్లెండ్రుమాత్ర మాతనిం గోరి వరించియుండిరా? అగస్త్యభ్రాతృ యన్నట్లు భీష్ముని తమ్ముఁ డనుట తప్ప నతని పేరేని యెవ్వరికిని దెలియదు. ఇది యిట్లుండును. ఈతని పెద్దతమ్ముఁడు చిత్రాంగదుఁడు గడుఁ బొగరునఁ జరింపఁ గని చిత్రాంగదుం డను గంధర్వుఁడు మీపు మాఁడెఁగదా! అప్పడీ గాంగేయుని పరాక్రమ మేమయ్యెనో యోజంపుఁడు.

(అపటిష్టపముగా గంగ ప్రవేశించును)

గంగ— (తనలో) కొమరునిపై గురుపయ్యను స్వల్పవిషయమ్మునకు భాగ్యవుండు గనలుచున్నాడని సరస్వతి నాకుం జెప్పెఁగావున నమ్మహానీయు నెట్లేని యనునయింజెద. (సమీపించి ప్రకాశము) మహాత్మా! చిఱుతయగు శిష్యునిపై నలుగుట తమకు ధర్మము కాదు. నా మొగమేనిఁ జూచి నాకొమరు ననుగ్రహింప వేడుకొనుచున్నదానను.

శర— (నైమనస్యముతో)

క. ఎక్కడి గురుఁడను నే నిం

ఎక్కడి శిష్యుండు వాఁడు; హీనునిగతి న

న్నక్కట తృణీకరించెను

ధిక్కారము పైపుటె ట్లదీర్ణచరితుల్.

నీయందు నేను గౌరవము లేనివాడఁ గాను. సన్నాతక మోమోటా పెట్టకుము. విచ్చేయుము. అంత పలసినచోఁ బుత్రునికి బుద్ధిచెప్పము.

గంగ— ఈ యనఁగని మనము పూర్తిగాఁ జెడియున్నది. ఇంక నే నేమిపచించినను లాభము లేదు. పోయి కొమరునికే బోధింతుఁగాక !

(సిమ్మ)మించును)

అంబ— (తనలో) ఈపెనలన నీ రణము విచ్చిన్నమైనదని యనుకొంటిని. కాని యపంధ్య ప్రయత్నం డగుటచే ని మృహానీయుం డీపెనలను విని పించుకొననే లేదు. (పండ్లు పట్టపట్ట గొట్టికి) ఎట్లేని వాని శిరము ధగఁ దెల్చువలయు. నా పరిధవానలము చల్లానలయు. స్త్రీసనికదా ! నన్నింత వైచ్యముఁగాఁ జూచుట ! కానిమ్ము,

తే. గీ. స్త్రీల పట్టుదలయు స్త్రీల సామర్థ్యంబు
స్త్రీల యోగ్యతయును స్త్రీల మనముఁ
దెలిసికొనెడిఁ గాక దేవప్రతుం డొక్క
యంబ కారణమున ననద యగుచు.

(భీష్ముఁడు రథసహితముగా ప్రవేశించుచు)

భీష్మ— (వినయముతో)

తే. గీ. అంబలి ఘటించు మీకు వీరాగ్రగణ్య !
మ్రొక్కెదను మీ పదముల కమోఘచరిత !
ఇదె సమస్కారమయ్య మునీంద్రపండ్య !
అయ్య ! సాష్టాంగ మిదుగొ లోకైకపూజ్య !
ఈ నా మనవి యొకటి చిత్తగింపవలయు.

ఉ. నే రథమందు మీరు ధరణీతలమందును నుండి పోరు నీ
తీరు నుతింతురే ? రణవిధిజ్ఞులు నన్నిది వీడు మందుగో
తేరికి మీరుఁగూడఁ బ్రయత్నింతురొ యానతి యీఁదగున్ మహా
దారచరిత్ర ! మీ కొరులు ధర్మము చెప్పెడిపాటివారలే ?

చర—(సంతోషముతో) గాంగేయా ! నీ తెలివితేటలకు నాకుఁ గడు సంతోష మగుచున్నది. నీ విప్పుడు సమస్కరింపవేని నిన్ను శపించియే యడఁచి వేయుదును. ఇంక ని న్నాశీర్వచింపవలసియున్నను నే నిన్ను జయింపఁ బూనుకొంటుచే విజయము తప్పఁ దక్కిన శ్రేయస్సులు గలుగునట్లాశీర్వ

దింపఁబడితివి. మాకు రథాదికము సర్వమును నచ్చటనే సంసిద్ధము కాఁగలదు. రణోచితస్థలమున కవతరింపుదము రమ్మ.

(నిష్క్రమింతురు)

అంబ— (చూచి) మనమున్న భార్గవుడే శిష్యునిపై ననేకములుగ శరములు గుఱయించున్నాఁడు. ఔరా! ఒక బాణమేని దన యరదము పొంతకుఁ గూడ రాకుండఁగనే గాంగేయుండు వారించి మరలఁ గొన్ని యమ్ములు గురువుపై నిగుడ్చుచున్నాఁడు. (ఆశ్చర్యముతో) ఈ యుద్ధము గడు భరముగా నున్నయది. ఇది చూచుటకే కడు భీతిగఁగించుచున్నది. (ఆకసముపంజరమిచ్చి) అంబరచరల విమానము లెల్లయెడల నిండినవి. ఋషులందఱును బరశురామపక్ష మవలంబించినట్లు కనుపట్టుచున్నారు. ఔరా! యెన్నిసార్లు ర్లిరువురును మూర్ఖిల్లి మరలఁ దెప్పిఱిల్లుచున్నారు. ఎన్నెన్ని మహాస్త్రములు పయోగించి వారింతుకొనుచున్నారు. (విసుటనటించి) గురుదరుడు సింహనాద మొనర్చి యేమో అనుచున్నాఁడు.

(తెరలో)

ఉ. నిన్న నె చచ్చిపోతివని నే ననుకొంటినిగాని యంతలోఁ గన్న నూర్పువుచ్చితివి కాఁగల తక్కిన బన్న మీ దినం బున్నది కాచికొమ్ము ప్రయోగము లీ శరముల్ భవాదృశుల్ వెన్నిడి పాత్రపొదు రివి వీనులు సోకినయంతమాత్రనే.

అంబ— (బావముడిపాటతో) నిన్న సంతోషకు వచ్చినమాట సత్యమేకాని యంతకుము న్నియనకుమార్తె మీయవస్థ పట్టలేదా? తుదకేమి జరగునో కాని యిప్పటికి గురు శిష్యులలో నొకరి కొక రెప్పట్లును దీసిపోయినట్లు లేదు. (పరికించి) భీష్మఁ డేదో ధ్యానములో నున్నట్లు తోచుచున్నది. (ప్రక్కకుఁజూచి) ఎందులకో కలహాశనముని యిటు డిగుచున్నాఁడు.

హర— (ప్రవేశించి) గాంగేయా! తల్లెటపడి యనుచిత కృత్యమును జేయుచున్నాఁడవు.

చ. వసువులు నిన్న రాతిరి యవంధ్యతరంబగు మోహనాస్త్రమున్ జెన స్మృతి కెక్కఁజేసి రిది విష్ణువుపై గురువర్యుపై ద్విజా గిరసరునిపైఁ బ్రసారితముగా నొసరింతే! యెఱుంగఁ డీ శర ప్రసరణ మాఁగుమంత్రమును రాముఁడు నీమది నేమియెంచితో!

భీష్మ— (ప్రవేశించి) మునీంద్రా! ఆయ్యనఘఁ డిద్దఱిని నాఁగుట యెఱుంగఁ డను హేతువుననే నే నిది ప్రయోగింపఁ దగ దనుట యంత యుక్తి

యుక్తముగాఁ దోచదు. మీ రనేక రణములు చూచియుండియును నట్లు పవించుటకుఁ గత మారయఁ జాలకున్నాఁడ.

వార— (తనలో) ఇప్పుట్ల నీతనికిఁ జెప్పఁదగిన యుక్తియే లేదు. (యోజించి) ఇట్లగుఁగాక. (ప్రకాశము) గాంగేయా! నీగురుండు సైన్యసమేతుండవై యనికి రమ్మన్నప్పడు నీ వేమంటివో జ్ఞప్తికిఁ దెచ్చికొనుము.

భీష్మ— (స్మృతి నభినయించి “దేవర యజ్ఞచోప్పున” అనునది మరలఁ జదువును)

వార— అడుగో “మీనేప పానర్పి మున్ను కృషిచేసి గడించిన శస్త్రవిద్యయే” అనికదా! చెప్పితివి. దాని కగ్రమేమి? నేను మీయొద్దఁజదువుకొన్న శస్త్రవిద్యచేతనే మీతోఁ బోరాడఁగాని యితరము లేశమును సహాయముగాఁ గొననని యభిప్రాయము స్ఫురించుచున్నది. ఈమోహనాస్త్రము నీవు వెనుకటిజన్మమునం దెఱిగినదియు నిపుడు వసువుఁచే స్మారితమైనదియుఁగాని జామదగ్న్యుని కరన సంపాదించినది గాదు కావున,

ఆ. వె. సత్యసంగరుడవు సత్యపృథ్విఁడ
సనగ పనుతి కెక్కి నట్టి ఘనుడ
వెంత స్వల్పమునతి నిశ్చల సౌతధంగ
మాచరించుకో నెడఁయ్యుచ్చగ?

భీష్మ— (తనలో) ఈమహాముని కలహాశనుండయ్యును నియ్యోడ నెందులకో వారింపఁ బూనుకొన్నాఁడు. (ప్రకాశము) మనీంద్రా! ఇప్పుట్ల మీరు చెప్పఁ బూనినది కొంత యుక్తియుక్తముగనే యున్నను, సమంజసముగామాత్రము లేదు. ఎవ రేమి చెప్పినను నేను రణమునుండి మరలువాడను గాను.

ఉ. చచ్చినఁ జచ్చిపోవలె జనక గురుఁడ్యనిచేతిలోన, న
సృచ్చటలూస్త్రసంపదకు మధ్యుండేనియు లూచ్చగావలె
పచ్చినవాడు పచ్చెనికె వారణచేయకుఁ డయ్య! మీనుడులో
నచ్చవు మాకు; మాపయిఁజలంబు పహింపకుఁడయ్య! యియ్యోడక.

వార— దేవప్రతా! ఇంతటితో మీసంగరము సమాప్తమే కాని యింక జరగనేరదు. దేవతలయు బుధులయు నభిప్రాయము గట్టిగా నిట్లున్నది. అడుగో జమదగ్నికూడఁ దన కొమరునకు బోధింపుట కిటు వచ్చుచున్నాఁడు పరికించితివా?

(జమదగ్ని ప్రవేశించును.)

జమ — (తత్తబాటుతో) తండ్రీ! పరశురామ!

ఉ. నాకయి ఘోరమైన ప్రతిపక్ష గయికొంటిని ముచ్చు, దానిచే
వ్యాకుల మయ్యెలోక మటుపై నెటులో శమముకొనవించి తా
కాకకు మాడియుకొన మరల గన్పడి త్రితయజాతి మెల్లగా
మేకొనె నృద్ధి నెంటనె శమింపగల బూనెదవయ్య! పుత్రకా!

(పరశురాముడు ప్రవేశము.)

పర — (నమస్కరించి) తండ్రీ! నేనొక్కటికెచ్చెన నవధరింపుము.

ఉ. అప్పటి కార్తవీర్యరణ మాదిగ సంగరరంగమందు వీర
దెప్పుడుగాని నెక్కజనఁడింతయు లోక మెఱుంగు భీష్ముడో!
నిప్పులకుప్ప యాతఁడు ననికొనె నెదురుంట సున్న యూరకే
చెప్పగనెల? మమ్ము గృహసేసి రణమ్మున కాజ్ఞ యీడగుకొ.

జమ — కుమారా! నేటి కిరుపదియేడుదినములు కాపచ్చెను గదా! ఒకటి
కొక రించుకేని దీసిపోతిరా? ఇదిగాక

ఉ. కాపము జాపమందు రిపుసంహృతికైగల దొక్కయుగ్మ మిం
దాపదలందు దప్ప మన కావ్యము ముఖ్యము, త్రిత్రైజాతికికొ
జాపము ముఖ్య మట్లగుట శాంతి వహింపగదయ్య! యెందుకీ
పాపపుగృత్య మియ్యది తపస్వలకుకొ హితమానె? పుత్రకా!

నార — కుమారా! చూచితివా? జమదగ్ని తన తనయున కెట్లు శాంతపచన
ములు బోధించుచున్నాడో? నీ వీ సమయమున గురునికటమునకు నరిగి
మొక్కితివేని నిన్నాతఁడు మిగులగౌరవిండును. ఇంతకన్న నీ ప
య్యనఁగు నిర్జించుట యశస్కరంబని తలఁచుము. నామాట వినుము.

(పరశురామునియొద్దికి దీసికొని చనును)

భీష్మ — (తనలో) ఈ మునిపచనం బుల్లంఘించితివేని మూర్ఖతగానుండును.
అంత గురుఁడు నన్నవమానించినచో నెప్పటిసమరము స్థిరమయియే
యున్నదిగదా! (నమస్కరించును)

పర — (తనలో) ఈతండు మోహనాస్త్రప్రయోగాభిముఖుండయ్యను నిమ్ముని
పచనంబులకతన నైరంబుడిగి నమస్కరించుచున్నాఁడు. ఇతవాకుఁ
బంత మెందుకు? ఇట్లగుగాక (ప్రకాశము) శాంతనవా! నీ కతన నేను
భన్యుండను కృతకృత్యుండను.

ఉ. నన్ను జయించి తీవు మునిసాధులుసాక్షిగ మోహనాస్త్రసం
పన్నతజేసి నీజయ మపారముదం బొనఁగూర్చె నాకు నీ
కన్న ధనుర్ధరుండు త్రిజగమ్ములయందును లేఁడు నీకు పా
టెన్నఁగనీవె నీకతననే యింక నే బలపంతుండంజుమి.

(అంబదిక్కి)

ఉ. ఈతఁడు నాకెకాదు త్రిదశేందులకేని యజేయుఁ డింకనో
పూతచరిత్ర! నీ వెటకుఁబోయెదవో యటఁబొమ్ము చూచితే
చేతకు మించినంతపనిఁ జేసితి శక్యముగాకపోయె నీ
ప్రాతకు నేనెవండ? మగువా! నగుఁబా టింక నేమి చేసినఁ.

అంబ— (లజ్జానైష్యముతో) గురువర్యా! మీశక్తివంశన లేక యుపకృతికై
ప్రయత్నించితిరి. ఇంతకన్న నేమి నేయదురు? తమకు పృథాగా నింత
పరిశ్రమ మిచ్చినందులకయి నన్ను తమింప వేఁడెదను. నాయపమానమా?
ఇది యెన్నఁటికి నేవిధమున దీఱవలయునో అప్పటికి నా విధమునఁ దీఱఁ
గలదు. నాకు సెలవొసంగుఁడు. నేను భవిష్యద్గతికయి యత్నింపవలయు.

(నిష్క్రమించును)

శిష్యు— (విషయముతో)

ఉ.. బాలుఁడ నైనహేతువున భావిగతుల్ గనలేక మీ యెడఁ
జాల నవజ్ఞ చేసితిని ఛాత్రుఁడనయ్యు పృథాగ్విహమ్ముమై
నాలములో నెదిర్చి యిదియంతయు దేవరయోర్హకక్రి ను
చ్చాలిత మయ్యెఁగాక యిటుపైఁతురె! వేటొక రెవ్వరేనియుఁ.

నా కాజ్ఞ యొసంగుఁడు

(నిష్క్రమించును)

శామ— తండ్రీ! యింక నీవీ చాపాయుధత్వ ముడిగి మావలెనే కాపాయుధుం
డనై వన్నె కెక్కుము. చనుము. మేమరుగుచున్నాము.

(అండఱును నిష్క్రమింతురు.)

గద్య.

ఇది శ్రీ...తిరుపతి వేంకటేశ్వరులచే రచియింపఁ
బడిన పాండవజననమ్మనఁ దృతీయాంకము.

ఓం.

శ్రీమత్పరమహంసము.

పాండువజ్రము

చతుర్థాంకము

(అంత వ్యాసులు ప్రవేశించును)

వ్యాసు— (తనలో సంతోషముతో)

మ. యమునా ద్వీపమునందు నన్నుగని కన్యాత్వంబు లోపించునం
చు మదిన్ జంకి త్యజించి పేర్కొమెయి నిచ్చ నన్ను ధ్యానించె నా
కమలె నేటికిఁ దల్లిఁ గాంచుదగు భాగ్యం బెంతపుణ్యంబు నే.
మునుమై మున్నోనరించికొంటినొకదా మాతల్లి నీక్షింపగన్!

(స్మృతి నభినయించి) అవును. అప్పుడు రత్నతో “నన్ను నీ పెద్దాడ
స్మరింతునో అప్పుడ నీయెడకు న్ను” నని చెప్పియుంటిని. కావునఁ
బోయెదను. (చరిత్రమించి) హస్తీపురికి నచ్చితిని. (యోజించి) తల్లి
నన్నుగనిన పడఁనడి యేమైనదియు నెచ్చట నున్నదియు సుంతేని
యెఱుంగక తపస్సహధిలో నున్న నాకుఁ దల్లి యెక్కడ మన్నదియు
నెట్లు తెలిసెడిని? అక్కటా! యెక్కడి కేగుదును?

(ధ్యానము నటించి)

ఉ. నా జనకుండు సన్మనిగణ స్తవనీయ చరిత్రుఁడేనియున్
నా జనయిత్రీ సర్వ భువన స్తవనీయగుణాఘ్యయేని ని
ర్యాజ పగోపకారపరమై మది నాయది యొప్పునేని నా
కో జగదీశ! నా జననియున్ని సమస్తము గోచరించుతన్.

(కన్నులు మూసికొని మరలఁదెఱచి సంతోషముతో) ఆహా! భగవ
దనుగ్రహమువలన సమస్తముం గరతలామృతముగఁ బొడకట్టినది. ఔహా!
అప్పుడే యెన్ని మార్పులు జరిగినవి! కాల మనివార్యము.

సీ. శంతనుండు మదీయ జననిఁ బెండిలియాడె

గలిగి రిద్వరుసుతు ల్లలితమతులు

వారి బాల్యముననే ధారుణీపతి వోయె

భీష్ముండు రక్షించెఁ బదపవీరిఁ

బడఁపడి గర్వియై పృథముండు మృతించెంచె

రెండవవాఁడు ధీరుండు పృబరె

నంబికాంబాలిక లతనికి సత్తులైరి

యతికాముకుండయి యతఁడు సమసె

లే. గీ. వంశ మంతరించెడి దురవస్థ వచ్చెఁ

దల్లి మాటకు గాంగేయుఁ జొల్లఁడాయె

దానిపై నాదు జన్మం బతనికిఁ దెలిపె

నాతఁడును సమ్మతించె నన్నంబ రలఁచె.

(సంతోషముతో) జౌరా! శిష్యుర? ఎఱుంగనియప్పుడును దల్లి యున్నయెడలో వచ్చితివే. (హరిక్రమించి) ఇదియే సగరు. (పంకించి) తల్లియును గాంగేయుండును నా రాకకయి వేగుదు నేసూ చూటలాడు కొనుచున్నావు. పోయి సమస్కరించి జన్మమును గృతార్థముగా నొన రించుకొనియెడు.

(భీష్ముండును సత్యవతియుఁ బ్రవేశింతురు)

భీష్ము— రక్షి! హైహయముండు రంజన్వికరప మనింగుటంజేసి బ్రాహ్మణుం డనియు మనము శ్రుతియులనియు సంరయించుచున్నట్టులున్నావు. అట్టి సంశయము లేకమును నుండు.

ఈ. హైహయుఁ జంపి మీఁద బహువిగ్ని రహితము ముష్టుండు పూ

ర్ణాహుతిజేసె న్నత్తిరుకులాంతురముతో మఱి మెల్లకుండ ని

ర్వాహకుడై జ్వలత్పరశుమౌఖిశిఖాతీతీయందు విప్రనం

దోహముగాఁజె ద్దుర్బలవోహమయ్యె ననంతరంబునకో?

ఇదిగాక పారాశర్యుండుగూడ నావలెనే యిందు నియోగింపఁదగిన వావివాడే కాని యన్యుండుగాఁడుగదా!

సత్య— రండీ! సర్వభగ్తము లెఱింగిన నీకు నేను జెప్పవలసిన దేని యుండును. అతని పలననో నీ పలననో యీవంశము గృద్ధినందఁ దగినది. లేనిచో నింతటితో విచ్చిన్నముకాదగినది.

వ్యాసు— (సమీపించి)

చ. బహుశతరామయమ్ములను బాపగఁ జాలెడు మాతృభక్తి దు

స్సహదురితప్రచారము నసార మెనర్చెడి మార్మభక్తి తా

నిహపరశోధనంబు లుదయింపఁగఁజేసెడి మాతృభక్తి నా
కహరహముఁ బ్రవృద్ధముగునట్లు లానర్పము లేన్ది మొక్కెదఁ.

(నమస్కరించును)

సత్య— (సంతోషముతోఁ దనలో) ఎంత ధన్యాత్మురాలనోకదా ! ప్రాజ్ఞుడగు
పుత్రునింజూచి యానందింపఁగలిగితిని. విజలేంద్రియుండగు పరా
శరుం డప్పు డీ నినువు ననుగ్రహింపఁడేని యిప్పుటి యవస్థంబట్టి నే
ననపత్న్యరాలనే కావలసినదానను. నా కిట్టి సుయోగముండుటం జేసియే
పరమవిరక్తుండగు నమ్ముని కట్టి ప్రవృత్తి గలిగినది (కాగిలించుకొని
ప్రకాశము) తండ్రీ ! చిరాయుష్మంతుడవయి సర్వవిధముల వన్నె
కెక్కుము. పుణ్యాతిరేకమ్మునం జేసి దిరిగియు నిన్నుఁ జూడఁగలిగితిని.

శీష్యు— (నమస్కరించి)

కా. వేదవ్యాసుండ వంచు సర్వజగతీవిఖ్యాతపాండిత్యస
మ్మాదస్వాంతుండ వంచు ధర్మవిదులంబూర్ణుండవంచుఁ భవ
త్పదద్వంద్వముగాంచు వారలకుఁ బాపం బుండదంచుఁ శ్రీవ
స్వాదార్హంబగు నీ చరిత్రము వివర సంతోష మయ్యెఁ మునీ !

ఉ. ఇట్టిమహానుభావుండ వహీనమహత్త్వయుతుండ పితృతోఁ
బుట్టినవాడ వాడునట ! పూర్వభవాద్భిత్పుణ్య మెట్టిదో ?
నెట్లన నికభరింప ధరణీతరుణీమణి యేమినోచె ? నీ
వట్టణభాగ్యమేమి ? నినువంటి మహాత్ముని రాకఁ గైకొనెఁ.

వ్యాసు— (గౌరవముతో) గాంగేయా ! నీవంటి పావనచరిత్రలు మునులలోఁ
గూడఁ గడు నకుదు. నీకు నాయందేకాదు, అందఱయెడలను మంచి
యభిప్రాయమే యుండును. (తల్లిదిక్కిఁ)

ఉ. ఎంతయొకాలమాయె మును పెన్నెడు నన్నుఁ దలంపలేదు నేఁ
డింతగ నాపయిఁ దలఁపదేటికిఁ బుట్టె ? వచింపుమమ్మ ? యే
చింతయొ లోన నున్నటులు చెప్పఁ దొడంగెఁగదమ్ము నీముఖ
భ్యంతరదీప్తి దానిఁ దెలుపంగదవమ్మ యొకింత పీనికిఁ.

సత్య— (ఁచారముతో) కుమారా ! సర్వజ్ఞుండఁయున్న వన్నేలయడిగెదవు ?
నీయనుజు లిరువురిలో జ్యేష్ఠుఁడు వివాహము కాకమున్న గతిం చె. ఇఁక
లెండవవాఁడు వంశకరుండగునని తలఁచుచుండ నాతండును త్రియశోగ
గ్రస్తుండై వంశంబు నెగడింపకమున్న మృతఁడై. ఇఁక నీతండు
బ్రహ్మచర్యవ్రతస్థుఁడగుదా ! చంద్రుఁడు మొదలుకొని యింతవఱ కవి

చ్చిన్నముగా నెగడుచున్న యిక్కురువంశమునకు నేటికిట్టి దురపస్థ తటస్థించినది. (కన్నీరునించును)

వ్యాసు— (విచారించుట నటించి) తల్లీ! యూహసిల్లుము. ఇందులకుఁ బ్రథమ కారణము నీతండ్రీయగు దాశరాజు. నే నిట్లంటి నని నీ నన్యథా భావింపకుము.

ఉ. సర్వవిధమృతమ్ మిగులఁ జాలినవాఁ డనపద్యుఁ డన్నిటన్
ధూర్వహుఁ డీతఁ డుండఁ దన తోకముగన్నసుతుండు విశ్వభూ-
నిర్వహణంబొనర్చుటచి నీతియె? దేవుఁడు మెచ్చునే? గుణా-
ఖర్వులు సమ్మతించురె? యికన్ గులచ్ఛద్దియు సంఘటిల్లునే?

ఇక నొకకారణము మన గాంగేయుని నిరంకుశత్వము. ఈతండు సకలధర్మవేదియు శాంతుండును మహాసత్త్వండును ననుటకు సందియము లేదు. ఐనను దైవవశమృతఁ గాశీరాజప్రభుమమహిత కవమానము ఘటించు టల్లుండఁ దనకుఁబరె బలాత్కారసన్యాస మిప్పించినాఁడు.

ఉ. కొంచెము గొప్ప యాపెయెడఁ గొండొక దోషము గల్గుఁగాక యీ
చంచలబుద్ధి స్త్రీజనులు సాజముగాఁ గలవార లెందు ము
న్నించు మటించు భార్గవుఁ డనింద్యచరిత్రుఁడు చెప్పినప్పుడే
నించుక లోఁడలంచవలదె? కలదే? యబలాపకారమున్.

ఈయెడ నీవుఁగూడ సమ్మతిహాపితివే కాని నారంపవయితివి.

సత్య— (తనలో) ఏమో యిప్పట్ల నితనియభిప్రాయమే యగుకూలముగా నున్నది. ఐనను గతించినదానికి వగచినఫలమేమి (ప్రకాశము) కుమారా! దైవతంత్రము సర్వథా దుర్నివారముగదా! ప్రకృతోపద్రవనివారణకై యత్నింపవలయును. అందులకై నిన్నుఁదలంచితిని. నీవేమియుపాయము చెప్పెదవు?

వ్యాసు— (తనలో) తల్లి ఈనియోగము నాపైనిడుటకే సంసిద్ధురాలైయున్నది. భీష్ముండు నేను బ్రహ్మచారిని తప్పించుకొన్నాఁడు. నేను దప్పించు కొందునేని యిక నీవంశ ముచ్చిన్నము కావలసినదే! అదిగాక,

క. తన తను నెవ్వరివలన్

జనియించెనొ యట్టిజనని జనకుండును జె

ప్పినపని చేసి తనూజుఁడు

తన జననమునకుఁ గృతార్థతన్ గలిగించున్.

(ప్రకాశము) సర్వధర్మములు నెఱింగిన నీకు నేనేమిచెప్పఁగలను? నీవే యాజ్ఞాపింపుము.

సత్య— కుమారా ! నీయనుజుని కశత్రంబులలో జ్యేష్ఠురాలగు సంకీర్యందూ దేవరన్యాయమున నపత్యం బుత్పాదించి యీకురువంశమ్ము నుద్ధరింపుము. ఇయ్యది సనాతనాచారంబును శాస్త్రప్రచోదింబును నగుట నీ వెఱుంగనిది కాదు గదా !

వ్యాసు— రణీ ! ఇది శిష్టాచారంబును శాస్త్రసమ్మతంబును నగుననుట నిక్కువమే. ఐనను నానంటి తపస్వికి మార్గము గైకొనఁదగిన పనికాదు.

ఉ. ఎన్నఁడు గాని కామినులహేలలపై మతి లేక నిష్ఠఁగై
కొన్నతపస్సులేడ ! తమకుఁ గొడుకుల్ మఱిహాతు లన్నభాగిం
తి న్నశియించు సంస్కృతిగతిచగిణుల్ గృహదాసు లేడ ? యీ
తెన్ను విరాగి లేనతి విధించెడి ? రాగికిఁ గాని శాస్త్రముల్.

భవత్పాదసాక్షిగా నేను భూతభవిష్యద్వర్తమానములయందు స్త్రీ
ముఖ విహిణమూర్రమునందేని యిచ్చ లేనివాఁడనయ్యను.

క. లిల్లయె వేడము శాస్త్రము

తల్లియె జపముఁ దపంబు తల్లియె గురువుఁ

దల్లియె సకలము తల్లియె

తల్లికి నెదిరించువాఁ డగిమగతి నొందుఁ.

(గౌరీసముతో) అందులో నెల్లరెల్లులందుంటి లిల్లివా ?

ఉ. ధన్య వయోనిజాలె వుచితజ్ఞువు రాజయుషీశ్వరుండు నా
మాన్యతకెక్కు న స్వసుకుమారివి ధీమరుడై యఖండసా
జన్యము గన్న దానినపు సాకుడు కూతుర వార్యలోకమా
ధీశ్వరు నీ సహోదరచన తప్పదు వేడము దప్పేనేనియుఁ.

మిత్య— (సంతోషముతో) కుమారా ! పితృభక్తికి గాంగేయునిం బలె మాతృ
భిక్తికి నిన్నుఁ బ్రపంచపెల్ల మెచ్చుకొనునట్లు నతిఁంచినందుకుఁ గడు
సంతసించినతి. (భీష్మువక్త్రే) అబ్బాయీ ! యీతని కంటికాంఠంపుని
నికటగతోద్యానమునంద పసతి నేర్పఱచి యుపచారంబునకుఁ దగు
వారిల నియోగింపుము. నే నంటికడ కరిగి యిందుల కొప్పించి
సుపుత్రుం డుద్భవించుటకుం దగిన సుకృతంబు నీదగు బ్రాహ్మణారాధ
నాదికమం దప్రమత్తురాలనై యుండెదను.

(నిష్క్రమింతురు.)

గద్య.

ఇది శ్రీ తిరుపతి వేంకటేశ్వరులచే రచియింపఁ
బడిన పాండవ జననమృతం జతుర్థాంకము.

ఓం.

శ్రీమత్పరబ్రహ్మసమేతము.

పాండవజననము.

పంచమాంకము

(తెరలో)

తే. గీ. రాత్రియెల్లను విరహభారమున వేగి
 వేగినంతన రాగ మావిర్భవించు
 బుష్పవతియైన పద్మిని సొండు జేయఁ
 బోవుచున్నాఁ డినుండు కాముకుఁడువోలె.

(సూర్యుఁడు ప్రవేశించును)

సూర్య— (తనలో) ఎవ్వరీలతాంగి ! నన్ను దన మంత్రశక్తిచే నాకర్షించినది.
 (ధ్యానించుట నటించి) ఓహో! ఈమె యాదవవంశప్రభవుడగు శూరుని
 పెద్దకొమారత, వసుదేవుని చెలియలు, కుంతిభోజుని దత్తపుత్రిక. (పరి
 కించి)

కా. ఆ నవ్వుకొమెగ మా కచాపళిపసం దా నేత్రపుకొ సోయగం
 బా నాదారగు కాసు నా మిసిమిఁజెన్నా చిన్నియొయ్యారపుకొ
 మే నా గుబ్బలపొంక మా యధరపున్నే లెంతకేనిం దగుకొ
 దీనికొ గూడనివానిజన్మ మది యంధీభూత మింటేటికికొ ?

ఈ కన్నీయ తన చెలికత్తియతో నేమా ముచ్చటించుచున్నది.
 ఈ లతాకుంజముదాపున నుండి వినియెడఁగాక (అట్లొనరించును)

(కుంతి చెలికత్తితో, బ్రవేశించును)

కుంతి— సఖీ ! ఇంక మన మరుగ వచ్చును. నా సూర్యోపాస్తి యైనది.

(ఇరువురును బరికీర్మితురు)

సూర్య— (తనలో) ఔరా! ఈ కన్నయ యంద మిప్పటి యనన్ధంబట్టి యెంత పవిత్రతరముగా నున్నయది !

మ. జలకం బాడి మడుంగుగట్టియు నిశాంచద్దీప్తి పయ్యంటలో
చెలికిం బాటంగఁ గేశపాశ మురునై చెన్నంటి జాటంగ మేల్
తిలకం బంతగ దిద్దకున్న నొఱపై దీపింప నిచ్చినసాం
పులు శృంగారరసాధిదైవతములై పొల్పొందు శుద్ధంబులై.

(పరికించి) ఈ మృదుకాంగి నన్నతి ప్రయత్నమున రప్పించియు
నానంక కేని చూడక తనంతన పోవుచున్నయది. (ఎదురుగాఁజని)

ఉ. ఎక్కడి కేగుచుంటి తరలేడు! వీని ననాదరించి నీ
మక్కున నిక్కమం చిటకు మంత్రబలంబునఁ జేసివచ్చితి
దక్కులకేమి నా మవనతాపము చాపు మనుగ్రహించి యీ
దిక్కుమగల్గు చాపు సువతీ ! యెద తీవర మాఁగరాదికక.

చెలి— (అత్యాశ్చర్యముతో) జూచుచు నించుక తొలఁగును)

కుంతి— (తేజిపాటఁజూచి తలనంచి తనలో) అక్కటా ! నేనిపు డేమిసేయుదును ? ఈ యనఘుఁడు త్రయీమయుండగు సూర్యుండు. మంత్రశక్తిం దిలకింపుటకై నా యొనర్చిన పరీక్ష తుదకిట్లు పరిణమించినది. (యోజించి) ఇట్లుగఁగాక (ప్రకాశము) దేవా ! నాతప్పులు పైఁచి నామనవిఁ గైకొని నా కనుజ్ఞ యొసంగవేడెవను. మున్ను చిన్ననాఁడు దుర్వాసునికిఁ బడి చర్య స్వల్పతేలి నమ్మహాత్ముఁడు' నాయందు మిగుల దయగలిగి యిప్పటి యీమంత్ర ముపదేశించి 'ఇద్దానిమహత్త్వ మిట్టిది' యని చెప్పి చనియె. నేఁడియ్యెడ స్నానంబొనర్చుతేలి నమ్మంత్రంబు స్మృతికిం దగుల (స్త్రీ) స్వభావసులభమ్మగు చాపలయున నిన్నుద్దేశించి పఠించితి. అంతియ కాని వేటొక దురభిప్రాయము కలదాననుగాను. సర్వజ్ఞుఁడగు నీకు నేను వచింపుట పునరుక్తి యని యింతతో ముగించుచున్నదానను. నా యపరాధమును పైఁపఁగోరెదను.

సూర్య— (అనురాగముతో)

క॥ కోరితివి వచ్చియుంటిని

నూరక యే నెట్లు పోవనోపుదుఁ దరుణీ!

నా రాక గాంచుదేవత

లాటడిసేయరె ? వృథాప్రయత్నుఁడ నై నెక.

చ. ఎఱుఁగుదు మంత్రమంచు నది యిచ్చినహూని మహాసుభావుఁడం
చెఱుఁగుదు సర్వముం దెలిసి యీగతిఁ బల్కినయంతఁ బోవునే ?

సరసిజనేత్ర! మంత్ర మది సారము దప్పదే ? యేను నీ వచ
స్మరణికి లోగి పోయిన, విచారణ నేయకు మింక నెచ్చెలీ !

ఇది యిట్లుంచుము,

ఉ. కోరంగ లేదు నీవు నినుఁ గోరియె యేఁ జనుచెంతుఁ గాక పో
నీ రమణీ! యొకింత గటఱింపుము నింపుము కేర్పి నీదు నొ
య్యారము మున్నునుంగని యహా ! యని సొక్కుచునుందు నేటికిఁ
గౌరవపూర్వకమ్ముగఁ దగ్గఁ బిలుపందియుఁ బోవ నేర్తునే ?

(చేయి పట్టుకొనఁబోవును)

కుంతి— (తొలగి తనలో) ఈయమలుండు నేను గన్యక నని యెఱింగియు
ధర్మేతరం బగు పద్ధతికి దిగుచున్నాఁడు. ఇతనికి నే నేమి వచించినను
మదికెక్కుట కడు దుర్లభముగా నున్నది. ఎట్లేని యియ్యనఘు నొప్పించి
యి ప్పాపమునకుఁ దొలగి కన్యకాత్వమును గాపాడుకొనవలయు.
(ప్రకాశము) దేవా ! యేను మానవ జాతిదానను. నీవు దేవతలలోని
నాడవు. ఇట్టిచోఁ గడు నీచురాలనగు నన్ను నీవు గైకొననెంచుట
న్యాయమా ? ఇదిగాక నేను గన్యకను. నీవంటి ధర్మజ్ఞునకు వ్రతభంగం
బొనరించుట ధర్మమెల్లగును ?

మూర్ఖ— (చిలునవ్వునవ్వి) తలోదరీ ! ఊరక కాలయాపనం బొనర్చుటకు
నీవిల్లు వల్గుచుంటివేకాని దేవతలకును మనుష్యులకును నిట్టి సంబంధ
మున్నట్లు లనేకదృష్టాంతములు గలవు. ఇక నీ కన్యకాత్వముంగూర్చి
కొంత యోజింపవలసియేయున్నది కాని,

తే. గీ. మొన్న మొన్న పరాశర మునివరుండు

దాశకన్యకతో నిట్టి తగులానరై

సతఁడు దప్పగునేని యెట్లనుమతించు ?

ధర్మశాస్త్ర మొనర్చిన ధన్యమూర్తి.

వారిరువురకును జనియించినవాడే ద్వైపాయనుఁడు. అమృతా
నీయుకతముననే ధృతరాష్ట్ర పాండురాజు విదురు లుద్భవించిరి. కొలఁది
కాలమున వాఁలలో బాండుండు నీకుభర్తయగు. ప్రకృతరహస్య మేరికిని
దేయకుండఁ గాపాడఁగలభౌగము నాది. సంశయింపకుము. నీకన్య
కాత్వమునకు బన్నంబు గలుగకుండ నేను వరమొసంగెదను రమ్మ-
(చేయి పట్టుకొనును)

కుంతి— (స్వర్ణమణిమును నూచించి సిగ్గతో) మహాత్మా ! ధర్మవిరద్ధంబని
కాని దేనిచో నన్నువంటి పురుషోత్తమం దెవ్వలెకు ఘటించెడిని ?

(చేతితోఁ జూపి) ఆదిగో నాపరిచారిక. దాని కీ రహస్యము దెలియకుండుట యెట్లు? కావున నన్నుగ్రహించి యనుజ్ఞ యొసంగుము.

సూర్యు— (నవ్వి) లతాంగీ! సర్వసాక్షీనగు నాకుఁ దెలియదనియా నీవిట్లు చెప్పుచుంటివి? మీరాజులలో స్త్రీలకేమి పురుషులకేమి నాకుఁ దెలియని రహస్యము లేని యుండవచ్చును గాని గానీదాసాదులకుఁ దెలియని గోప్యము లుండవుగదా?

ఉ. వారలె మీరు, మీరె మతివారలు, వాండ్రకు మీకు నించుకే
నారయ భేషముండ దిట్లులైననె మీ మరియూద సాఁగు నా
చారమనాదిగా నిటు లెసంగుచునున్నది చంచలాక్షి! న
న్నుగక యేచనేల? దయయుంచి కృతార్థునిజేసి పంపుమీ.

మీకును బరిచారికలకునుగల యాంతరంగికత్య మిట్టివట్టివన పలుకుచున్నాను. ఇది వినుము. సత్యవతి తన కోడండ్రలో జ్యేష్ఠురాలగు నంబికను పంతు నిల్పు మని వ్యాసునియొద్ద కనుప నాపె యర్జునియొడ నేరము గలిగి కనులు మూయుటంజేసి తత్సత్తుండగు ధృతరాష్ట్రుండు డంధుండయ్యె. మరల సత్యవతి యంధుఁడు రాజ్యార్హుండుగాఁడని వ్యాసుని రెండవ కోడలగు నంబాలికతో సంఘటించె. అయ్యతివయు వెలనెల బోవుచు నజ్జటియనియం దనాదరము బ్రకటించె. అక్కతన నాపెను బాండుగోగ్రస్తుండగు పాండుం డుదయించె. పదఁపడి సత్యవతి విచారించి కొమరునిం జూచి.

క. పాయక నా యనుమతిచే

దాయాదులఁ గంటి పంధతాపాండుత్వా

పాయసముపేతు లేగతిఁ

జేయఁగనగు రాజ్య మేమిసేయునుఁ బుత్రా?

అని మరల నొక నొక కొమరునిం గనుమని పెద్దకోడలికి నెట్టితలకు నచ్చఁజెప్పిన నయ్యతివ, య కృతి యేనమగు టట్లుండ తాస్త్రమూష్యము గూడనని యెంచి తనదాసిని సర్వాభరణఘాషితరాలుగా నొనర్చి తన తేజీగృహమున నుండ నియమించె.

క. దాసియు వ్యాసుని మది కు

లాస మ్మొదవింపఁ దగువలసము లొప్పక

జేసిన నంతట దానికి

వ్యాససముండు విదురుండనెడివాఁ డుదయించెన్.

అవిదురుఁ డిప్పుడు సర్వవిధముల వారితోఁబాటు గౌరవింపఁ బడుచున్నాఁడు. దీనింబట్టి మీకును వాండ్రకునుం గల యొకమత్యము నీకుఁ

బూర్తిగాఁ దెలిసియుండును. ఇంక నెందుకు జాల మొనరించెదవు.
(చేతఁజూపి) లతాంతసంతానదంతురం బగు గానివంజము దిలకింపుము.

చ. దళముగ నల్లకొన్నది లతాభవనం బని దానఁ బూలగు
త్తులు రతనంపుదీపములతోఁ దులఁదూఁగుదునున్న వింపుసాం
పులు గల పక్షిజంపతులు ముచ్చట లాడుచునున్న వయ్యోడకొ
గలుగువిశేషముల్ గలయఁగాఁ గనుఁగొందము రమ్మ నెచ్చెనీ.

(కుంతిచేయివట్టుకొని నిష్క్రమించును.)

చెలి— (ఆశ్చర్యముతోఁ దనలో) ఆహా! నే నెట్టిపుణ్యము చేసికొంటిని!
ఈపె చెడికత్తియ నగుటం జేసియే కదా? పృథ్వీక్షుసూర్యునిం గాంచఁ
గలిగితిని (మరల యోచించి) అవునుగాని యీపె కియ్యసముకరన
వేకటి యెడవినచో నయ్యది యెట్లు బాఁపనగును. అవురా! కన్నీయలకు
గజస్వలావినాహ మెంతటి దుర్దశఁ గలిగించుచున్నది! అతిబాల్య వివా
హమునలెనే యియ్యదిగూడ మూష్యమేకాని వేఱుగొండుగాదు (పరికించి
తత్తఱపాటుతో) అత్యద్భుతముగనున్నదే! నిన్ని శిశువుం గైకొని కుంతి
యిటు వచ్చుచున్నది.

(శిశువుతోఁ గుంతి ప్రవేశించును.)

కుంతి— (విచారముతోఁ దనలో) అక్కట! దైవనూ! ఈ పాపాత్మురాలి
కింతటి చక్కని శిశువు నెందు కీవశెను?

చ. కలకలలాడు నెమ్మొగము కాంతులదొంచుల నీను వేను, సాం
పు లూలుకు ముద్దుకన్నుఁగన పున్నమనెన్నెల నేలు పాలుబు
గ్గలు నునుఁ దేటిమొత్తెరునఁగాఁ దగుపెన్నెఱులుకొ మృగేంద్రముకొ
గలిచెడి కాను వీనికి నొగికొ మృతి నేగతి సంఘటించితో?

(అతిదుఃఖముతో) అయ్యో నేనేమిసేయుచును? ఇయ్యోడ నీచిన్ని
శిశువు నీ నాముద్దులమూటను డించిపోయిన వీడు మృత్యుచెందక యెట్లు
జీవింపఁగలుగును?

ఆ. వె. ఎవ్వరెత్తుకొందు? రెవ్వ రాడింతు? రె
వ్వారు పాలనిత్తు? రేరు పెంతు
రకట? యెంత దుష్టురాల నైతిని దండ్రడి!
నిన్నుఁ గనఁగనెల? నేను గుఱ్ఱ!

అయ్యో కొడుక! నిన్ను నేనెట్లు వీడుదునోయి? చక్రవర్తిని కాఁ
దగిన లక్షణము లన్నియు నీకే కలవోయా నాయనా! నాయనా

త్వము కారణముగా నీవు బాల్యమృతి నందుచుంటివి గాని నీకు నాయుర్దాయము లేకపోలేదు. తండ్రీ! యేమిసేయుదును? అయ్యో భగవంతుడ!

ఉ. సంతతిలేక పెన్వగల సారెకుఁ గుందుచు పందుచున్ మన
శ్మాంతి యొకింత గాన కొరు సాక్షుడలంచెయు సంశయించు సా
మంతు లనేకు లుండఁ గొఱమాలినదానికి నాకు నిట్టి శ్రీ
మంతు నొసంగ నీకుఁ జలమా? యిల మానిను లేందు లేరొకో?

చెలి— (దగ్గఱఁజని) నెచ్చెలీ! సంతోషనమయమున విచారించెదవేల? నీకొమరుని కించుకయు భయములేదు. ఏదేని యుపాయముచేసి పెంచెడు. ఊఱిజిల్లుము. (శిశువుండుకొని) తండ్రీ! యెంతచక్కగా నుంటివోయి? (కుంతిదిక్కు) మొగము మూడు ముహూర్తముల నిన్నుఁబోలి యున్నది. తక్కిన లక్షణములుమాత్రము చాలవఱకు సూర్యునింబోలియున్నవి. (అని ముద్దువెట్టుకొనును)

కుంతి— (శిశువుండుకొని) చెలీ! ఈశిశువు నీ వెట్లు గోప్యముగాఁ గాపాడినను నీరహస్యమెట్లో బయలుబడకమానదు. కావున వేఱొక యుపాయము జూడుము (మరల దుఃఖముతో) తండ్రీ! నీ ఓట్టి నిర్భాగ్యురాలికడుపున నుదయించుటచేతఁగదా నీ కే యుత్సవములును సేరక్షులును లేకపోయినవి.

లే. గీ. అంతిపురముల నుండెడి యతిపలేని

చంటిపిల్లలరక్షకై జంకుచుండ్రు

కాన నెగతి డించెడిదాన నకట!

కనులు దెఱవని పసికూన కాన! నిన్ను.

(కోపముతో)

ఉ. ఏమని యొప్పినారొకో? మనీంద్రులు దాము రజస్వలాంగనల్
ధామములందుఁ బెండ్లికి నెడన్ దపియించెడిరీతి కక్కటా!
కామము గెల్వశక్యమె? యఖండమనీషులకేని యట్టిచోఁ
గామిను లేడ? కామనివికారము లేడ? సతుల్ యతీంద్రులే?

చౌరా! అనుభవశూన్యులగు మాన్యులవలన జగంబున కెట్టియిక్కట్టులుపుట్టెనున్నవి. (సూర్యునిద్వేషించి) దేవా త్రయీమయ!

చ. అగిగితి వీవు నాదుగతి నారయవైతివి సిగ్గుకల్గి ము
న్నరయఁగఁజాలవైతి నిటులౌట; కటా! శిశుహత్య కేగతిన్
గరములువచ్చు? నెట్లు చనఁగల్గుదు నీ పసికూన డించి? యీ
మరణము నీకు సమృతమె? మానినులన్ బయలెక్కఁజేతువే?

(పుత్రు నుద్దేశించి తన్మయత్వముతో)

తే. గీ. ఏడువకు తండ్రి ! యేడువ కేడ్వబోకు
మేను నిను డించిపోను నీయాన కూన !
కులము పోనిమ్ము బందుగుల్ చలముఁబూస
నిమ్ము కానిమ్ము మఱియు నేమేనిపమ్ము.
అక్కటా ! యెట్టి చిక్కు తటస్థించినది ?

శా. దుర్వాసుం డరుదేర నేల ? యతఁడీ దుర్మంత్రము న్నాకు నం
తర్వాణీశ్వరుఁడయ్యు నేటికొనఁగెన్ ? దిచ్చక్తి గుర్తింప నే
సర్వాతీతు పరింప నేమిటి కినున్ ? సర్వజ్ఞుఁ డద్దేవుఁ డం
తర్వత్త్వీత్వవిచారణం బుడిగి చింతల్ గూర్పఁగా నేటికిన్ ?

నెలి— (పరికించి) రాజపుత్రీ ! భాగీరథిసంకఁ జూడుము. ఏదో యొక పెద్ద
పెట్టె యొడ్డుచరినుండి నీటఁ దేలిపోవుచున్నది. మనమిప్పు డద్దానిం
బట్టికొని యీశిశువు నందుఁ బెరియుగా నుంచి మరల విడిచితిమేని
యియ్యెడ కనతిదూరమృతంగల పల్లెలోని జను లెవ్వరేని యాపెట్టె
గైకొనవచ్చును. పదఁపడి యీ పసిబాలునిం జూచి పెంచి పెద్దఁగాఁ
జేయుటకూడఁ దటస్థింపఁగలదు. ఇంతకన్న సదుపాయ మియ్యెడఁ గాన
గాదు. నే నరిగి యా పెట్టెను బట్టికొందును. నీ వీ శిశువుం గొని
నావెంట రమ్ము.

(నిష్క్రమించును)

సంతి— (తనలో) ఇప్పటి కీ యుపాయమే కడు సనుకూలముగా నున్నది.
ఇట్లొనర్తుఁగాక (కొంత నడిచి విచారముతో)

నీ. ఏయదృష్టసతి నిన్నెత్తి పెంచికొనంగ
నోచుకొన్నదో నా యనుంగుఁగుట్ట
ఏభాగ్యవతికిఁ జన్నిచ్చి నిన్ బోషించుఁ
బున్నెమున్నదో నాదు చిన్నికూన
ఏపుణ్యవతి నీదు నేపుఁగాంచుచు మోద
మందనున్నదియొ నా యత్మజాత
ఏకృతకృత్యురా లీ వాడు తొలిపల్కు
లాలింపఁగలదో నాపాలిపంట

తే. గీ. ఏమహాభాగ నీదు విద్యామహోద
యంబు నీ పెండ్లి నీ యపత్యాభివృద్ధి

యాదిగాఁగల సంపద లరసి నీదు

మన్ననలు గాంచఁగలదో నా కన్నతండ్రి!

తే. గీ. ఏనె దురదృష్టవతిని నీ యెల్లవగలు

గాంచఁగా నోచుకోలేని కారణమున

నెచట నీవున్న నీ యభివృద్ధిఁ జూడఁ

జాతు నాతండ్రి! నీతండ్రి సర్వసాక్షి.

మ. నిను రక్షించు నహస్కరుండు పగట నీతండ్రి నాతండ్రి! ని
న్ననుఁ బోషించు నిశాకరుండు నిశలందుఁ దృప్తితృప్తేహి ని
న్ననుఁ గాపాడుతఁ బంచభూతములు నిన్నుఁ జహ్నుకన్యాంబువుల్
మనుచుఁ ని న్నెగడించుఁగాత సకలామ్నయమ్ములుఁ భూమియుఁ.

(తెరలో)

సఖీ! రమ్మ తడయకుము. ఈయేటి వంపులో నెవరోగాని దంప
తులు స్నాన మొనరించుచున్నారు. ఈపెట్టె నీ శిశుసహితముగా వారు
గైకొనఁ గలరు; దాన నీ కొమరునకు త్రేమంబు గలుగును. మనము వారి
కగుపడకుండఁగనే పోవుటకుఁగూడ వీలుగానున్నది.

కుంతి— (దుఃఖముతో)

తే. గీ. మరల నినుఁ గాంతునో లేదో కొఱత దీఱఁ

బాలు ద్రావుము నాతండ్రి! జాలి లేని

కఠినరా లిది యని మార్మొగంబు గాకు

మన్న! నా చిన్ని యన్న! నాయన నీకు.

(కొంతపఱకు నడిచి)

చ. కనియును నిన్ను వంటితగుకానుపు నెన్నఁడుగాని సంతతిఁ
గనని యనాథవోలెఁ గొడుకా! యుడుకాఁతెడివంత నెంతయుఁ
గనవలసెఁ బురాభవమునఁ సుతసంపద కెట్టి పుట్టుకుం
డిన ననువంటిదాని కిడునే పరమాత్మ సుతుఁ భవాదృశుఁ ?

తండ్రి! నీవు కెద్దవాఁడ వైనవిదప నెప్పుడేని నీకు నేను గనుపట్టి
నచో నన్నాదరింతువుగద! పోనీ యాదరింపవద్దు తండ్రి! నీవు చిరాయు
వృంతుఁడవై వర్ణిలుము, ఇట్టి పాపాత్మురాలిసేల యాదరింప వలయును ?

(శోకావేశముతో)

క. సహజం బగు కవచమ్మును

సహజములగు కుండలము లెసంగెడి నీ వి

గృహ మెట్లు మఱచిపోగల
నహహ! నిన్నెట్లు లేటి కర్పింతు సుతా!

(వైర్యముతో)

ఉ. ఆ కనుపట్టు దంపతులె యాత్మజ! నిన్ గనుగొండ్రు గాక వా
రే కనువారిరీతి నినుఁ బ్రేముడిఁ జెంతురుగాక! నాకు నీ
శోకము పోవునట్లు లొకచో నయినన్ భవదీయ మైన ది
వ్యాకృతి గాంచుభాగ్య మది యబ్బెడుఁగాక! పురాకృతంబునన్

(నిష్క్రమించును)

గద్య.

ఇది శ్రీ తిరుపతి వేంకటేశ్వరులచే రచియింపఁ
బడిన పాండవ జననస్మృతంబు. బంచమాంకము.

ఓం.

శ్రీమత్పరదేవతామైనమః.

పాండువజనము

షష్ఠాంకము.

(తెరలో)

తే. గీ. ఓరి కఠినాత్మ ! యోగోరి క్రూర ! యోరి
చంద్రవంశాబ్ధిబడబాగ్ని ! సాధుదూర !
దంపతుల గామ్యకర్మసందర్భగుతుల
నడచితి విదేమిరోరి ! నీచాతినీచ !

(పాండురాజు చాపధరుడై ప్రవేశించును.)

పాండు— (తల్త్రాపాటుతో దెసలు పరికించి) ఇది యేమి వింత ?

క. మృగమిథునం బని కొట్టితి
నగపడ దది యీమునీంద్రుఁ డతిరోహద్రుం
డగపట్టినేమి ? యకటా !

తగిలెగదా ! బ్రహ్మహత్య దైవముకలిమిన్.

(విచారముతో) ఆహా ! యెంతదుర్మార్గుడ నైతిని ? ఈతపన్ని
ప్రళయకాలరుద్రుండోయన నాపైకి దుముకుచు వచ్చుచున్నాఁడు. కోపా
వేశంబుచే బాణపాతవృథ నించుకయు లెక్కింపఁడు సరిగదా తొరఁ
గెడి రుధిరమునేని గణించుటలేదు. ఇందేమి గతి ? (నివ్వెఱతో నిల్చును.)

కిందముండు— (యథోక్తముగాఁ బ్రవేశించి, “ ఓరికఠినాత్మ ” యనునది
మరలఁ జదువును.)

పాండు— (వినయముతో) స్వామీ ! త్నమించి నావిన్నపమాలింపవలయు.

ఉ. మీరెకదా విధించితిరి మేదినికిన్ హితమంచు నెంచి యా
చారముగా నృపాలురకు సాజము వేట యటంచు, దీనియా
ధారమునన్ జరింతు మిది ధర్మముగాఁడలపోసి మేము, శేఁ
డారయకున్కు యిట్టిపని యయ్యెమ్మగంబులె యంచు నేసితిన్.

అంతియకాని మీరని యెఱిగి చేసిన చనికాదు మన్నింపవలయు. మీరు మృగాకృతిలో నుంట నన్నీ మహాపాపమునకుఁ బ్రేరేపినది సేసేమి నేయుదును. తమకీ బాధ యుపశమింపఁ దగు నుపచారముం గావించెదను నన్నాశీర్వదింపుఁడు.

కింద— (కోపముతో) ఓరీ! దుర్మార్గా! ఇంకను మమ్మే యధిక్షేపించుచుంటివిరా? రాజులకు వేట యెందులకుఁ జెడ్డలు విధించిరో యెఱుంగుచువురా?

ఉ. క్రూరమృగంబు లేవయినఁ గుంభినికిఁ బ్రజకుఁ దురంతమా
తీరు నుపక్రమింప నది తీర్పుటకై మృగయాపరత్వ మా
చార మటంచుఁ దెల్పిరిటు సాధుమృగంబులఁ బట్టిచంపు టా
చారమె? వీరధర్మమె? యశస్కరమే? పరమోపకారమే?

మే మే మైనఁ గ్రూరమృగముల యాకారమును ధరించియుంటిమిరా?

క. కనుపట్టినంతనే యో

జనములకొలది బరుగిడెడుజంతువులఁ గృపా

ఖనులు నినుఁదక్క రాజులు

చెనఁకుదురే? లేళ్లనెందుఁ జెనఁటివితమునక.

అదిగాక స్వతంత్రేచ్ఛల మగుమాకు నీయాజ్ఞయేమి! మాయిచ్చ వచ్చినచొప్పన వర్తింతుము.

చ. ఇది మృగకృత్యమంచు మది నెంచియొ లేక మదీయభార్య కి
య్యది హితమైనదన్న హృదయంబుననో మఱి యెండుహేతువో
యొదవుటచేఁ గురంగగతి నుండి రమించుచు నుంటి మిట్టిచో
నదయుండనై వధింపఁదగవా? పగవారము రోరి దుర్మతి?

ఓరీ పరమమార్భదా!

తే. గీ. మృగము లేవేనియును వధియించువనికి

నృపతు లర్హులైయని వచియింతువేమొ

అఖిల జంతు సాధారణ మైన సుఖము

వేశఁ గొట్టఁగనేల? వివేక మెడలి.

చ. పఱుగిడలేనిదానిని వ్యవాయపరంబగుదాని నీనఁగా
మఱిగినదాని రోగమున మ్రొన్నడుదానినిఁ గొట్టనోడువా
రెఱుకులుగూడ నీవు మనుజేశుండనై యెటు లాచరించి తీ
ముఱుకుఁదనం ఓసీ! కులము ముందుకుఁదెచ్చునె యిట్టి దుష్కృతుల్?

కానిమ్ము నీ కి ప్పాపమ్మునఁజేసి ప్రియాసాంగత్యమ్ము మృతిప్రదం
బగుఁగాక. ఇఁక నీయిచ్చం జనుము. నాకుఁ బ్రాణములు కంతగతము

లగుచున్నవి. నన్ను నింతకు మున్ను గతపార్శ్వముయొక్కయున్న నాప్రియం
రాలికడికుం జేర్చుము; జాగు నేయకుము. (చదికిలబడును)

పాండు— (తనలో) సంతాన ముదయింపక మున్నే యిట్టికాపము దటస్కించె
గదా! (ధైర్యముతో) కానిమ్ము. ఇప్పుడీ విచారమునకుఁ దఱిగారు.
(ప్రకాశము) మునీంద్రా! నన్ను వృథాగా నెందులకు శపించెదవు?
శాంతిం గైకొని యిప్పుడేని యిందులకు నిష్క్రమి ననుగ్రహింపుము.
రాజులకు వేట యనునది నిన్ను నేట వచ్చినదిగాదుగదా! అగస్త్యునంతటి
మహాముని విధించినట్లు మీపంటి పెద్దలు నెప్పుదురు. అయ్యనఘండు
మృగమాంసంబు పితృ ప్రీతికరంబని వాక్రుచ్చెఁ గావున నిది ధర్మేతరం
బని తలచి నన్ను ధోగతిపాలు నేయకుము.

ఉ. సంతతి లేదు నాకుఁ బెలుచుకొ శపియించితి వేమి నేతు? నా
యింతులు నిన్ను దూఱుదు రి దేగతినైనను ద్రిప్పువయ్య! నీ
యంతటివాని కింతటి మహాగ్రహ మొప్పునటయ్య? యాననం
బంతయు నేమి నేయవలెనయ్య మహాత్మ యిటుల్ శపించినకొ?

కింద— (హీనస్వరముతో) రాజా! నీవు పశ్చాత్తప్తుండ పగుటచే ననుగ్ర
హింపఁబడితివి. నీకు సంతానముమాత్ర ముదయించు నిక్కఁ జింతింప
కుము. నన్ను నాప్రియరాలిం జేర్చుము.

పాండు— (తనలో) ఇయ్యనఘుఁడేమో యిందుక కరుణించినాఁడు. కానిమ్ము.
వివాహము సంతాన ప్రధాన మైనదియేకదా! ఇక నితని నయ్యెడకుఁ
జేర్పించెదఁగాక. (ప్రకాశము) ఎవరురా అక్కడ?

(మృగయుఁడు ప్రవేశించి)

మృగ— ఏమి నెలవు?

పాండు— త్వగలో ని మృహానీయు నయ్యెడకుం గొనిపొమ్ము.

మృగ— చిత్తము. (దగ్గఱకు వెళ్ళును)

కింద— (కోపముతో) ఓకీ పరమదుర్మార్గ! నన్నీ నీచునిచే నీడ్పించెదవురా!
(ధ్యానించి) కానిమ్ము. నీ వేమి చేసెదవు? భావిగతి నీకిట్టి రాజనము
నుత్పాదించుచున్నది. లేనినో,

క. అనుచితమగు కృత్యము మొద

లొనరించెయ్య బుద్ధిలేక యొకటికిఁ దోడ్దొం

దొనరింతువె? రాజకులం

బునకుకొ రాజనము మిగుల ముప్పొవరించెకొ.

ఉ. భారతమౌత యాపుడమి; పావను లిందు జనించువా రనా
చారులు నేటికికై బ్రబల సాగిరి రాజులు మిమ్ము బోలు వీ
కారణమై క్రమక్రమముగా మిము వీడఁగ నున్నదీ ధరా
భారము రాజసం బపుడె పాయు శిరోభరమంతఁ దగ్గడుకొ.

శా. సోమార్జ్యేతరవంశజుల్ తదితరుల్ శుద్ధహింకానందు వీ
భూమిం బాలననేయ నారల పదంబుల్ మ్రొక్కుచుకొ గౌరవ
శ్రీ మూలకబడి కుండఁ బూర్వులకు దుష్కీర్తిం బొసంగించుచుకొ
సోమాన్యుల్ బలె మీ కులీనులు చరించం గాల మేతెంచెడుకొ.

పాండు— (తనలో) అక్కటా! “గోరుచుట్టుపై గోకటిపో” బన్నట్టు వీ యప
చారము గూడ సంభవించినదే! (ప్రకాశము) మహాత్మా! ప్రభుత్వగోష
సంజనితంబగు నీ యపచారమును సహింపుఁడు. నేనే తమ్ము నయ్యెడకుం
గొంపోయెదను. (ముట్టుకొనఁ బోవును)

కింద— (కోపముతో) నన్ను ముట్టుకొనకుము. యోజించి చూడ నీకన్న వీని
తక్కువ యేమియును గనుపట్టదు.

ఉ. నీవును వీనిబోలె పని నిత్యమునుం జరియించుచుకొ వృథా
గా పథియించుచుంటివి మృగంబుల నాఁకటికై, కృపారసం
బావలి కేగు నిన్నుఁ గనినంతనె జన్మముతోడనేమి? దు
ర్భావులు సర్వథా దురితభాక్కులు వాక్కులు పెక్కులేటికికొ.

(కిరాతునిదిక్కి) ఓసీ! నన్ను శీఘ్రముగా నిర్దిష్టప్రదేశమునకుం
గొనిపొమ్ము.

మృగ— చిత్తము.

(తత్సహితముగా నిష్క్రమించును)

పాండు— (పశ్చాత్తాపముతో)

తే. గీ. జంతుహింసయె పాపప్రళంసతెరువు
అందులో బ్రహ్మహత్య! స్త్రీహత్య! యిదియు
నిట్లులుండఁగఁ గీడించుపట్టు దీని
కెంతయో దుష్కృతము నిర్ణయింపఁ దరమె?
అక్కటా! యెంత దుర్మార్గుడ నైతిని.

ఉ. వేటకు రాఁగ నేల? యవివేకము నింత వహింప నేల? యి
చ్చటను నింతకాలము పశుల్ పశుతుల్యులు తోడునీడలై

పాటిల నుండ నేల? యిటు పాపపుంగుత్వ మొనర్ప నేల? యా
రాట మిదేల? యెంతటి పరాభవముకొ గయికొంటి దీనిచే?

(శరీరముపంకఁ జూచుకొని)

మ. కనుకొప్పల్ గడు పంగి చూ పడఁగి పక్తింబెంతయుకొ హేయమై
తనునెల్లకొ వర్షులై శిరోజముల చందంబెల్ల నిందార్హమై
కనఁగా గోత జనించు వృద్ధులును వాక్కింపమ్ముతోఁ గామినీ
జనులం గూడగ నన్ను బోఁటి కకటా! శక్యంబె నై రాగ్యముల్?

(స్మృతి నభినయించి) ప్రియా సాంగత్యమ్ము మృతిప్రదం బగునని
నచియించియు సంతానముమాత్రము కలుగు నని యమ్ముని యానతిచ్చె
గదా! ఇది యెట్లు సంఘటిల్లును? ఇయ్యది కేవల మసంభవము. ఇంక
నే ననపత్యుడ నగుటయే ధ్రువము. (యోజించి) మును లమోఘపచ
స్కులుగదా? అట్టిచో నమ్ముని చెప్పినచోప్ప తప్పకైట్టు? (విరక్తితో)
ఇట్టి దుర్మాగ్ధకృత్య మొనరించియును మరల నీ సంతానచింత యేల?
నా కుదయించు కొమరులు నాకన్నను దుష్టులు కావచ్చును. నా కింక
సంసారము ఏ వలదు సంతానమును వలదు.

చ. పరమవిరక్తిమై నిచటి పాదపముల్ తీర్థ దీర్ప నిష్కమై
మరణముదన్క నియ్యెడనె ప్రాన్పడి యుండెదఁగాక—
(విచారముతో) అక్కటా! తరుణులు కుంతి మాద్రియు నెదక
నను దూఱరె?—(విరక్తితో) దూఱనిమ్ము;
సంసరణముకన్న గ్రీబునకు నన్నైననంబె పరమ్ము గాదగుకొ.

ఔరా! నేను గ్రీబుండ ననఁ గ్రీబుండను గాక పోతిని. (కోపముతో)
ఓతపోధనా! నన్ను గ్రీబునిఁగా శపింప కిట్లేల శపించితివి? (తల పం
కించి) అవును, ఎట్లానర్చుట తేని నీవెవరు? నేనెవరు? ఛర్మమును
గర్భవశము.

లే. గీ. రుద్రుఁడు కపాలి చంద్రుఁడు రోగియాట
సూర్యుఁడు పరిభ్రమించు టించుకయు నన్య
కారణమ్మునఁ గాదది కర్మఫలము
సకలజగమును గర్మవశమ్ము సుమ్ము.

నే నియ్యెడనేయుండి తప మొనర్చికొందునుగాక. (యోజించి)
నే నిచ్చటన యంటినేని యిటు కనతిదూరమ్మునన వసించు నాప్రియు
రాండు నన్నెఱేని గుఱుతింప వచ్చును. పదఁపడి వారలవలన నాతి
పమ్ము విఘ్నమ్ము గావచ్చును. ఎన్నివిధమ్ములఁ జూచినను నాయొన
ర్చిన లోపముల కంతము లేక యున్నది. వేటకు వచ్చిన వాడను

బ్రియురాండ్రంగూడ నెందుకు వెంటబెట్టుకొని రావలయును? కాని మ్ము; గతజలసేతుబంధనముతో నేమి ప్రయోజనము? ప్రకృతము చూచుకోవలయును. (దృష్టినిగిడిచ్చి) ఆపర్వతప్రాంతమున నున్న వనంబులోని కరిగి యయ్యెడ గూఢముగఁ దపమాచరించుకొందుఁ గాక (పరిక్రమించి) ఈపర్వతము గడు రమణీయముగనున్నది. (లేక్కించి) దీని శిఖరములకుఁ బరిమితియే కాన రాకున్నయది. శతశృంగమును పర్వతం బిదియే కాఁబోలును.

ఉ. ఈదెసఁ బాటుచున్న దొకయే అతినిర్మల మిందు నీరు మేల్ పాదపముల్ ఫలమ్ముల నపారముగా భరియించి యొడ్డులం దేదెసఁ బాదుకొన్న పది యే యొక పెద్దతటాక మందు న బ్రాదు లనేకముల్ సుమము లాత్మకు మెచ్చుదయింపఁజేసెడిక.

ఇది సర్వథా వానయోగ్యముగాఁ గన్పట్టుచున్నది. కావున నే నియ్యెడలనె తపం బొనరించి కొనియెద; (తపోనిష్ఠులు నటించుచుఁ గూర్చుండును.)

(అంతఁ గుంతియు మాదియుఁ బ్రవేశింతురు)

కుంతి— (విచారముతో) చెలీ! ఆర్యపుతుండు మనల నెడఁబాసి యింతతడవెన్నఁడును మానటలు లేదు. నేటి కొకటి గాదు రెండుగాదు చూచినములు గతించెగదా! ఇప్పటిలేని రాని హేతువేమో?

మాది— (విచారముతో) అక్కా! యేమి చెప్పదును? ఎవరో యొక ఋషి శపించె ననియు దానిచే విరక్తుండై శతశృంగమ్ము దాపున కరిగి యయ్యెడఁ దప మొనర్చుకొనుచుండె ననియు నొక బోయతపలన నింతకు మున్నే విని యుంటిని.

కుంతి— (తత్తప్తాపాటుతో) ఎందుకు శపించెనో? ఏమని శపించెనో? కనుఁ గొంటివా?

మాది— నే నామాట వినినతోడనే నిర్విణ్ణురాలైన యేమియు మాటలాడ లేక మిన్నకుంటిని. పలసినచో నిపుడు కనుఁగొనవచ్చును. దానియునికిపట్టయ్యదియే.

కుంతి— అక్కడి కరిగి కనుఁగొని దయితు నోదార్చి తేర్చి తత్సహితముగాఁ బురి కరుగుదము; రమ్ము.

(సిమ్మ) వింతురు.)

పాండు — (కనులు తెరిచి) జౌరా ! తపోమహిమ !

ఉ. ఆస నశించె, గామ మడుగంటెను, లోభము రూపు మాసె, ని
స్కాంతమయ్యె మోహము, వికావికలయ్యె విచార, మెంతో సంతో
సము నెంతయో దయయునుకొ మనిబాదుకొనెకొ దపఃక్రియా
భ్యాసము నిందుకే మునులు పాయరు రాజ్యము దీనిపాటియే ?

(స్మృతినభినయించి) ఏమీ యీపామరత్వము ? మరల నను చెను
కకు లాగుచున్నదే ! (తల పంకించి) అవును.

ఉ. పున్నమచందమామనెడి బోలెడినెమ్మెగముల్ సుతారపుకొ
వెన్నెల నేలు నవ్వులును వింతవగల్ తళుకారుపల్కులకొ
వన్నెలుజెన్నెలుం జెలగువాడిమిచూపులు వొల్చుకన్నులకొ
జన్నగఁబుచ్చి యే దపము చేసియు నన్నెముఁజేసి యొక్కటే.
(వెదవివెటిచి) కాక చేసెడిదేమి ?

ఉ. అంగన లన్నఁజెడ్డపులు లైరిగదా మునిశాపభీతి, న
ర్థాంగులపాండులేనియపు డన్నియుఁ ద్యాజ్యము లొనటన్న రా
జ్యాంగము లేల ? తక్కినవిహారము లేల ? యొకంట నెట్టులో
క్రంగి యడంగియుండుటయె కూడు మఱేదియుఁగూడ దెమ్మెయికొ.
(నిట్టూర్పుపుచ్చి)

మ. మతి నూహించ సతీసుతాదిగతసంబంధమ్ము సర్వమ్ము క
ల్పిత మవ్వారలరక్షణార్థమ కదా ? లెక్కింపుఁగారాని దు
ష్కృతులకొ దేహియొనర్చు టక్కటకటా ! యీబంధమే యీజగ
త్సృతికికొ గావలెనే ? మఱొక్కగతి నీచేఁగాదె ? లోకేశ్వరా !
(ప్రేమావేశముతో) పరమపతివ్రతామణులగు నోప్రేయసులారా !

ఉ. ఏమియొనర్తు ? మీయెడల నేను విరక్తఁడఁగాను, వేఱుభా
మామణులకొ వరించి మిము మానినవాఁడను గాను మీరు న
న్నేమనుకొందురో యకట ! యెందులకుం గొఱగానివాఁడనై
యీ మేయి నుంటి నొక్కముని యింతటిదుర్దశ దెచ్చె నాయెడకొ.

కాదు కాదు తప్పఁదలంచితిని.

మ. కరుణాసస్యము పాలి యూషర మహాఘర్వాంతపక్షాంత మీ
శ్వరసంసారపక్షీకృతారము శుభాపస్మార మయ్యుభా
స్కరరాహుగ్రహ మాధికారకము దుస్సంగంబు ప్రూరక్రియాం
కుర మాభేటక విట్టిదుర్గతిని నాకుం గూర్చె జల్పాదియై.

(దిక్కులు పరికిరించి) ఏమీ ! ఇయ్యోడఁ డ్రియురాండ్రు లేనేలేరా?
ఔరా ! మోహము నాకెట్టిభాగింతి పుట్టించుచున్నది. కానిమ్ము. ఇంక
నేని జిత్తమును గట్టిగా నిగోధము చేసికొని యీతపస్సమాధియందుఁ
బ్రవతించుటగాక.

సీ. అవశుండనైతి మున్యపచారమును జేసి

కామమా ! నన్నింకఁగలఁచఁబోకు

విజ్ఞానినైతి నే నజ్ఞానకృతిఁ జేసి

మోహమా ! నన్నింకముట్టఁబోకు

నీకారణముననే నాకీదశఘటించె

లోభమా ! నాలో వెలుంగఁ బోకు

నీదునున్ని మునీంద్రుఁ డాదరింపకపోయె

మదమ ! నన్నీచిఁదఁ గదియఁబోకు

తే. గీ. మెట్టులో కాలయాచన మిచ్చుటఁ జేసి

పరముఁగన నెంతు నాతోడఁ బంత మేల ?

రమ్ము వై రాగ్యమా ! శాంతి ! రాఁగదమ్మ

దాంతిరో ! వేగ రావమ్మ తపమ ! రమ్మ.

(కనులు మూసికొని జపించును)

(కుంతి మాదులు ప) వేళింతురు.)

కుంతి— చెణియలా ? ఆ చెంచెత చెప్పినప్రదేశ మిదియే. మన మిచ్చటనే వెద
కనలయును.

మాద్రీ— అవును, ఇది తపస్విజనోచితమై యున్నది. ఇక్కడనే తప్పక యారవి
పుత్రుం డుండవచ్చును. (పరికిరింతురు)

కుంతి— (దృష్టినిగుడ్చి) అడుగో, ఆర్యపుత్రుఁడు తపస్విజనోచితమ్ముగు వేష
మున నొప్పుచున్నాఁడు. దగ్గఱకుఁ బోవుదము రమ్మ.

(అట్లొనర్తురు.)

మాద్రీ— (విచారముతో) అక్కా ! ఎంతలో నెంతటిమార్పు కలిగినది. అఖండ
తపస్సమాధిలో నుండి నాగుండు మనవంకకైనను జూచినట్లు తోఁచదు.

కుంతి— అడుగో, కనులు విచ్చుచున్నాఁడు. చూచితివా?

పాండు— (తనలో)

చ. “పనితలపాత్తు చంచలము స్వప్నసమానము నాఁడునాటికిన్
జను విగసమ్ముగా” ననుచు సారెకు నూఱువిధమ్ములన్ మనం

8 పాం. జ.

బునకు విరక్తి గల్గుటకు బోధ యొనర్చిన వప్పు జొప్పిన
ట్లనుమతిఁ జూపియున్ మఱువ దంతర మేమియొనర్తున్ నింతులన్.

(దెసలు పరికించి ఆశ్చర్యముతో) ఏమీ? నాయనుంగునెచ్చెలులు
నా పాలి భాగ్యదేవతలు, నన్నెట్టులో గుఱుతించి యియ్యెడకే వచ్చి
యున్నారే! (విరక్తితో) చీ? మూఢచిత్తమా! యెందు కీసంతోషము?

క. చండాలుధంగి దూర

స్థండై వీడుండవలయుఁ దొయ్యలులకు నీ
గొండలు మింకనేటికి

దండుగ ; నై రాగ్యమందుఁ దగులుము సుఖివై .

(తలవంచికొని) అక్కటా! వీరి నేమొగమ్మునఁ జూడఁగలను? వీరితో
నాయపరాధము నేమని చెప్పదును?

చ. తనియరు కామినుల్ పురుషదర్శనమాత్రముచేత నెందుఁ గా
మిను లనుపేర చెప్ప నినుమిక్కిలి కాను మటంచు స్త్రీలయం
దెనిమిదిరెట్లు కామగుణ మేర్పఱచున్ స్మృతు లక్కటా మనం
బున ననునేపగింపరాకొ? మోమునెడన్ బ్రయమాడిచూచినన్.

(తలవంచికొని విచారించును)

కుంతి— (ఎదుటి కరిగి) నాథా? నమస్కారము. మమ్మిరువుర న య్యరణ్య
మున డించి తామొంటిగ నేగుదెంచి యిట్లుండుట న్యాయమా? భార్య
భర్తకు సగము శరీరమని చెప్ప ప్రతిస్మృతులు తామెఱుంగనివా?
ఇంతకు మేమొనరించిన యపరాధ మేమి? ఏదేని గారణాంతరమున
నిట్లుండవలసివచ్చినను ధర్మార్థకామములయందు సహధర్మ చారిణియగు
కుటుంబిని ననాదరింప వలసిన యవసరముండదుగదా? మీరే యనాదరిం
చిన మాకు గతియెవ్వరు? (అని కన్నీరు పెట్టుకొనును)

పాండు— (తనలో) ఔరా సంగ మెంతచెడ్డది!

ఉ. పుట్టినతోడనే శుకునిపోలిక భీష్మునిభాతి విఘ్నరా
ట్టట్టులు నాంజనేయుగతి నంగనలం గయికోక మోక్షపుం
బట్టముకోసమై తిరుగువారికి న్యేచ్ఛయెసంగుఁగాని నా
యట్టిరు మోక్ష మందుటకు నైన మఱెందుల కైన రిత్తలే.

క. ఒక భార్యగలుగుమానవు

నకె స్వాతంత్ర్యమునున్న నా కిర్వురువీ

రకటా! తప మేగతి నా

కింక సిద్ధింపంగనిత్తు రీకంజాక్షుల్?

ఇం దేమి గతి? ఇట్లగుగాక (ప్రకాశము) రాజపుత్ర! నాకుఁ దటస్థించిన దురవస్థ మీరును నారణ్యకులవలన వినియేయుందురు. కావున మీరు నన్ను నిరోధింపక నావెనువెంట వేటకై వచ్చిన యనుచరులతో వాస్తవికరికిం జని.

సీ. సత్యపతిదేవిసాన్నిధ్యమున కేగి
భీష్మునిజూచి యవ్విదురుఁగాంచి
మాతల్లి దర్శించి మాయన్న నీక్షించి
మావధూనికకు నమస్కరించి
మాపురోహితుల సమ్మానించి మఱియును
చారవృద్ధులఁ బేర్చి గారవించి
అస్మదాశ్రితులగు నాగమవేత్తల
సత్కవిప్రసరుల సత్కరించి

తే. గీ. “ ఆర్థమును గామమును సుఖ మఖిల వితరమును బరిత్యాగ మొనరించి వనమునందుఁ బాండుఁడున్నాఁడు నై రాగ్యపరత ” నంచు వినయమునఁ దెల్పుఁ డోయలివేణులార!

ఇఁక నాకై విచారింపకుఁడు.

క. కృపణునివి త్తము మాకుని
లపనము విధవాంగ నావిలాసము పాథో
ధిపయఃపూరము నాప్రా
యపుసౌబగును నొక్కరూప; యరుగుఁడుమీనల్.

శ్లో॥— నాథా? మీకుఁ గలిగినశాపంబు తెఱం గెఱుంగదుము. దైవ వశమైన వచ్చుఁ గట్టసుఖములకుఁ మనము విచారించిన నేమగును? ఇంతకును విచారించి చేసెడిదేమి? కావునఁ దాము ధైర్య మవలంబించి తమయిచ్చానుసారముగనే యివ్వనమ్మిన మాతోఁగూడ నివసింపుఁడు. మేము మీతపోవిష్ణు కించుకయు భంగముఁ గలిగించెడి తెఱఁగునకుఁ బోక జాగరూకత గలిగి వతింఁచు చుందుము. మమ్ము ఓడుట తమకు న్యాయముగాదు. మేము మిమ్ముఁడలి రాజధాని కరిగిమాత్రము చేయవలసినదేమి? వానప్రస్థాశ్రమమున భార్యసహితముగఁ బ్రవతింపుటకుఁ గూడఁ గొందఱు ఋషుల మత మున్నదిని వినియుంటిని. ఆక్కతముననేకదా వసిష్ఠుడు లందఱును గృహిణీసమేతులై వనమ్మిన వసియించెదరు. దాము వృథాగా ముమ్మెందులకుఁ బరిత్యజించి విచారనీరనిధి ముంచెదరు? మమ్ముఁగూడ నియ్యోడనుండు నట్లానతిండు. భార్యయనునది భర్తతో నుఖముమాత్ర

మనుభవించుటకే యేర్పాటు గాలేదు. దుఃఖభాగినిగూడఁ గావలయు ననియే పెద్దలు సెప్పదురు.

పాండు— (తనలో) ఇప్పట్ల నీపె వాక్యము శాస్త్రసమ్యక్ముగను వ్యవహారోపయుక్తముగను గనుపట్టుచున్నది. కాని యిందుముప్పైన్నటికేని యున్నదిగాని లేకపోలేదు. కావున నిట్లుకూడఁ జెప్పిచూచెద. పదఁపడి వారల యిష్టమువచ్చిన ట్లొనర్తురుగాక. (ప్రకాశము) లలోదనీ!

చ. సహజవిరక్తిగల్గి మునిచంద్రులు భార్యలలోడఁ గూడియున్
గహనమునందు నిష్ఠమెయిఁ గాలము పుట్తురుగాక యేను దు
ర్వహమగు ప్రియమందిటు విరాగ మరాగకృతంబుఁబూని యే
ఁగిహిందుడుట్ట నేరుతు గరంబును మీ పరిచర్యలొందుచున్.

తే. గీ. వ్యక్తిగలదాన వీవు లోపంబు రాక
యుండఁ గాపాడఁ గలవని యొప్పుకొన్న
ముగుడ యెంతయు నీ సహమోహనాంగి
మాదిరిపట్టిన నాకు నమ్మకము లేదు.

కుంతి— నాథా! మీకీ సందియము లేకమును వలదు. ఈమె వయస్సున నాకన్నఁ జిన్న యయ్య గుణాతిశయమున మిన్న యని మీకు నేను వేతే చెప్పనక్కఱలేదు. మీవ్రతమును మే ముభయులమును సర్వవిధములఁ గాపాడుచుందుము. మాయునికికి సమ్మతించి మమ్ముఁ బ్రేడికింపుడు.

పాండు— (ప్రేమతో) ప్రేయసీ! దుర్వారమగు నీ ప్రతిబంధకమ్మనఁ గాని నాకుమాత్రము మిమ్ముఁ బరిత్యజింప వలయునని యున్నదా? కానిండు. నే నేమిటినను మీ రెమఱక జాగరూకత గలిగి యశమ్ము సంపాదించుదురుగాక.

మాదిరి— (తనలో) ఈమెకతన నాథుని సందర్శనభాగ్యము లోపింపక నాకుఁ దట్టింపినది. నేను ధన్యురాలను.

(అవటిజ్ఞేపమున నొకభటుఁడు ప్రవేశించును)

భటు— జయము జయము. దేవా! నేనాపతి తమయాజ్ఞకై యెదురు చూచుచున్నాఁడు. ఏమిసెలవు?

పాండు— నీ యిగి, “పాండురాజా సభార్యుడై కొంతకాల మీ యడవియందే మునివృత్తి నుండఁదలంచినాఁ” డని మాయన్న మొదలగు వాఁర్యులతో నివేదించునట్లు నేనాపతికి నాయాజ్ఞఁ దెల్పుచు పొమ్ము.

భటు— చిత్తము.

(నిష్క్రమించును)

కృపా— నాథా! ఈసమాపారణ్యమం దెచ్చటనేని మున్యాశ్రమము లుండక పోవు. కావున మన ముద్వేగ కరిగి వాగలవలనఁ బాణ్యగాఢలు పినుచు నారణ్యకాచారము లభ్యసించుచుఁ గాలముపుత్తము.

సాండు— నీవు సచియించెడి తెఱఁగు గడు రిమణీయము. అట్లే యొనర్తము మునుల మహిమము లగాధములు. వారలదేని తెఱఁగున నా కపత్యో దియంబుఁగూడఁ బ్రసాదంపపచ్చును. అమ్మని నన్ను శసించునప్పుడు గూడ సంతాన ముదయించు ననియే ననించి యున్నాఁడు. పదండు పోవుదము.

(నిష్క్రమింతురు)

గద్య.

ఇని శ్రీ...తిరుపతి వేంకటేశ్వరులచే రచియింపఁ బడిన పాండవజననమ్మన పుస్తాంకము.

ఓం.

శ్రీమత్పర దేవతామైనము.

పాండవ జననము

సప్తమాంకము.

(అంతనాక సిద్ధాంతి ప్రవేశించును.)

శ్లోకాం— (తనలో) “గాంధారీమహాదేవికి మొట్టమొదట పట్టిహంసపిండమే యుదయించు ననియు; దుద కయ్యది నూలుగురు కొమరులుగాను నొక కుమారిగాను బరిణమించు” ననియు నేను మున్ను చెప్పినప్రశ్న నిజమగుటచే నాకు ధృతరాష్ట్రమహారాజుగా రగ్రహారాదిక మిచ్చి మిక్కిలి గౌరవించి యున్నారు. వారి యనుగ్రహముచే సుఖముగా రాజువలె గార్హస్థ్యము నడపికొనుచు బంచాంగమును వారి పేరుగనే రచింప మొదటిడితిని. కాని మరల నేఁ డేదో యొకయత్యావశ్యకమైనప్రశ్న చెప్పవలసియున్నదని కబురంపియున్నారు. ఈ ప్రశ్న గూడఁ దగినంత తార్కాణముగా రుజువొచ్చినచో నాకింకను విశేషముగా బహుమానము తటస్థింపఁగలదు. ప్రశ్నశాస్త్రము మంచిదే కాని దీనికొకదోషము కడుఁ డెద్దది తటస్థించినది. ఆపార్యతి కీ జ్యోతిష్కు లేమిమహాపకారము చేసిరోకాని యీశాస్త్రము దృశ్యాదృశ్య మగునట్లు శపించినది. ఆహేతువుచే నొకప్పుడిది తప్పిపోవుటయుం దటస్థించును. దానిలో ననుక నున్న గౌరవముగూడ “క్రోత్తనీరుపచ్చి ప్రాంతనీరును బోఁ గొట్టిన” దన్నట్లు తుడిచిపెట్టుకొనిపోవును. అందుచేతనే నైదులు కును జ్యోతిష్కులకును వేశ్యలకును బరమనోరంజనమే వృత్తికావునఁ బ్రతిదిగండమని చెప్పుదురు. (వ్రేళ్ళు లెక్కించి) ఇప్పటిగ్రహస్థిని బట్టి చూడ నా జాతకము లాభకారిగనే యున్నది. కాన నే “నాడిన దాటయు; బాడినది పాటయు” నగుటకు సందియములేదు. (పరికిమించి) అడుగో, ధృతరాష్ట్రమహారాజు. పరమపూజ్యులగు భీష్మవిదులలో నేదో ముచ్చటించుచున్నాఁడు. కొంచె మావిషయము డెదవి యదల్పం బట్టి గుఱుతించుచు మెల్లఁగాఁ బోయెదను. ప్రశ్నవిషయమున కిది యప్పుడప్పుడు కొంత సహాయమగుటయుంగలదు. (అట్లోనర్చును)

(అంత ధృతరాష్ట్ర విమర భీష్ములు వ్రేవేళింతురు)

విదు— అన్నా ! ఈస్వప్నము కడు శుభప్రదమే; ఏమో యతని కేదేవు నను గ్రహముననేని యైదుగురు కొమరులును గలుగఁగూడదా ? వెనుక యువ నాశ్వనిగర్భమున మాంధాత యుదయింప లేదా ? కాక యీస్వప్నమున కీవిచార మేల ? ఇది శుభప్రదమే కదా ?

ధృత— (విచారముతో) తుదముట్ట వినుము. అనంతరమున నాశిశువుల బాల్యముననే యతఁడు—(అగ్లోక్తితో విరమించి కన్నీరునించును.)

భీష్మ— (ధైర్యముతో) సరే తెలిసినది. స్వప్నములో నెవరు మృతిచెందినట్లు కనుపట్టునో అది వారి కెన్నఁడును దట్టస్థింపదని వాడుకయొకటి కలదు. కావున నీవిక బొత్తిగా విచారంప నవసరములేదు.

ధృత— (కన్నీరుదుడుచుకొని) అవును. పెద్ద లిట్లులే చెప్పదురు. ఐనను మనను నిల్పలేక ప్రశ్నపూర్వకముగా నీవిషయమును దెలియ నూహించి మన సిద్ధాంతిగారికిఁ గలుగు చేసితని.

సిద్ధాం— (సూహించి) (బుధుండుకొ శస్త్ర)

మ. గురుఁడుకొ మారుఁడుకొ జంఁద్రుఁడుకొ గుఁజుఁడు శుక్రుండుకొ
శ్చరుఁడుకొ రాహువుకొ కేతువుకొ మిగుల విశ్వాసమ్ముతో మంగళ
స్ఫురణంబుల్ బొనరింతుగాక నిరతంబుకొ మీరు నవ్వారలకొ
గర మారాధన సేయుచుండుటమనై కాంక్షించి సన్నేహులై.

ధృత— స్వామీ ! ఆసనము నధిస్థించి స్థిరచిత్తులై యొకప్రశ్నంబుం బురస్కరించుకొని యాలోచింపుఁడు

సిద్ధాం— చిత్తము. (వేళ్ళులెక్కించి యాకసమునంకఁజూచి) రాజా ! ఈప్రశ్నము శుభాశుభమిశ్రఫలదంబుగాఁ దోచుచున్నది. సాపథానముగాఁ జిత్తగింపుదురుగాక.

ఉ. పాండునృపాలకుం డటఁ దపంబొనరించుచు నుండి సంత లే
కుండుటకై విచారమును నొంది పృథక్ గని యాజ్ఞ యీగ న
య్యంజజయాన మంత్రబల మంది యమానిలజ్ఞులకొ నుహా
ద్దండులఁగూడి తాఁగ నె సుతత్రితయంబును ధర్మ్యపద్ధతికొ.

అంబరనాణి వారలకు ధర్మభీమాంజులను నామధేయంబు లొసంగె.
పదఁపడి నయ్యనఘుం డింకను బుత్రులు గావలయు నను తలంపున గుం
తితో నిక నొక్కనిం గనుమన నాయమ ధర్మజ్ఞ గావున “నాధా !
ఆపత్తునందుఁ గుల ముద్ధరించుట కేర్పడిన యాధర్మ్యము మూఁగురనఱిశ్చ

గాని యటుపై శాస్త్రము లోప్పవు. ఈధర్మము ననుసరించి నాల్గవ కొమరుని గన్నది పైవొరికియు నైదవపుతుగ్గినిం గన్నది భంధకీయు నగును” అని బోధించి యంతతో విరమించె.

శృత— దైవజ్ఞ శిరోమణీ! కడుఁ జక్కఁగాఁ జెప్పితిరి. కాని, నాస్వప్నము నకును మీ ప్రశ్నమునకును స్వల్పభేద మగపట్టుచున్నది. మీరు మూఁగు రనియే చెప్పినారు. నా కేగురని కల చెప్పినది.

శిష్య— రాజా! నేఁ జెప్పవలసిన దింకను నపశిష్టముగ నుండఁగనే తాము నెప్పుఁ బూనుకొన్నారు. కేషము వినుఁడు. పిదప నొకనాఁడు మాదిగ, కుంతి సన్నిధిని లేకుండఁ జూచి “నాథా! తమకుఁ గలిగిన శాపప్రకారము నే నెఱింగియు నేను మిమ్ము నపత్యాగ్యమై వేడుకొనుచున్నందులకు మన్నింపుఁడు. మాయక్క కుంతి తనకుఁ జిన్ననాఁడు దుర్వాసుం డిడిస మంత్ర ప్రభాషమునఁ గదా మూఁగుఁ గొమరులఁ బడసె. నవతి నగు నా కయ్యది యెంత దుఃఖకరమో యోజింపుఁడు. నాతోడికోడలగు గాంధారికిఁ బుత్రశత ముదయించినను నాకిందు శతాంశమేని చింతలేదు సరికదా! పైపెచ్చు సంతోషముమాడఁ గలిగినది. ఇది సాపత్య్యదోషము. కావున మీ కెట్లైన యాపెకు బోధించి యామంత్రము నా కుపదేశించు నట్లు చేసితిరేని నేనుఁగూడ మీ యానతింజేసి వంశకరులగు కొమరులఁ బడసి కృతార్థురాల నయ్యెద” ననుటయుఁ బాండుఁడు సంతానమ్మున నింకను గల యనివాఁ డగుటంజేసి కుంతితోఁ జెప్పి యాపెకా మంత్ర మిప్పించిన మద్రరాజ పుత్రయు నమ్మంత్రబలమ్మునంజేసి,

తే. గీ. అనమునయందుఁ దేజమ్మునందు మిగులఁ

జేగుఁ జెంపును నైకొన్న వేల్పు వెజ్జు,

లింగుఁ గూడఁ రప్పించి యగురుఁబోడి

నటించు సహదేవు లనెడి పుత్రకులఁ గాంచె.

(విరమించుట నటించును)

శృత— (తనలో) ఇక్కడికి శుభఫలము పరిసమాప్త మైనది కాఁబోలును. ఈ యనఘుఁడు చెప్పట విరమించినాఁడు.

శిష్య— సంశయించెద రేమి? కేషము గూడ వసంపుఁడు.

తే. గీ. కష్టమగుఁగాక సుఖ మగుఁగాక పొగ్గిప్త

మైనదానిని వచియింతు రంతె కాని

మీరు తెచ్చి పెట్టరుగదా? మీకు నేటి

సంశయము? సత్యమున కింత చర్చయేల?

మధు— (తనలో) పిదప నేమి విన్నను, “అతనికి బుత్రులు దప్పించి రనువాతా” వినుటచే నాశ్రవణములు కృతార్థములై నవి.

సిద్ధా— మీరందఱును బ్రాజ్ఞులు గనుక పచించుచుంటినిగాని యితరుల కైనచో మంచియేకాని చెడ్డ చెప్పటకు దైవజ్ఞు లొప్పురు. పదఁపడి మాద్రంజుచి “మఱియు నొక్కకుమారుం గను” మని యాంబాలికేయుండు పలుక నాపె నాక మృంత్ర మొకసారికి మాత్రమే యుపయోగించినది కాని యింక నుపయోగించునట్లు కనుపట్ట దనవుడు, గుంతింగని, “యిందు లకుఁ గారణమే” మన నాపె “యదిమంత్రోదోషముగాదు ఈమె బుద్ధిదోషము, ఏమన ఏకవార మిగువురఁ గోరుటచే నమృంత్రరాజంబు కుపితంబయ్యె” ననిపచియింపఁ, దిరిగియు నుపదేశింపు నుచుటయుఁ గుంతి “ఇట్టి యవివేకినుల కీమంత్ర వివాదగ” దని నిష్కర్ష గాఁ జెప్పటయు నతండు విన్నకుండె. పదఁపడి యొక్కనాఁడు వసంతసమయమునఁ గుంతి నన్నిధిని లేకున్నయెడ—

చ. వలదని మాటిమాటికి నివారితఁడయ్యెను గామనాణసం
చలితమనస్కుడై తపసిశాపము నెంచక మద్రరాట్సుతక
గలిసి, గతానుడై చనియె; గాముకులై తగువారు చావునుక
దలఁప రటన్న వేటొకవిధం బగుహని దలంప నేర్తురే?

ధృత— (దుఃఖముతో) హా! సోదరా! కురుకులమునకు వన్నె తెచ్చి యింత స్వల్ప వయస్సుననే యంతరించితివా?

చ. దిశలు జయించినావు ఘనలేజుల రాజుల నెల్ల నింతలో
వశముగఁజేసినావు బలవంతుల కెల్లను గుండె నీటుగా
యశము గడించినా పకట! యమ్మునిశాపము చుట్టుముట్టి దు
ర్దశ ఘటియించెనే? యిటకుఁదమ్ముడ! మమ్మికఁజూడరావుగా?

అయ్యో! సోదర! నీవు నాఁడు “తపస్వి నైతి” నని తెల్పుచు ననుచునుచే నంపిన నమస్కారమే మాకెల్లరకును దుదినమస్కారమా? నీ పంటిభక్తిగల సోదరుఁ డెన్ని జన్మము రెత్తినను దటస్థింపఁడుగదా!

క. నేనంధుడనయ్యెను నీ
చేనెల్లజగము నాకుఁ జేతికి వచ్చెక
మానించి రెల్లవృపులీ
వై నాకొక్కరుఁడుఁగూడఁ బలుకఁడు సుమ్మి!

మధు— అన్నయ్యా! ఆయన శాస్త్రమునుబట్టికదా చెప్పినాఁడు. అదియొకప్పుడు నిజమైనను మఱొకప్పుడసత్యమును గావచ్చును. వృథాగా

నెందులకుఁ జింతించెదవు? మనచే నంపబడిన యనుచరుఁడు పచ్చు
దనుక ధైర్య మవలంబింపుము.

శిష్యు— కుమారా! ఒక్కచో నిక్కమేయైనను విచారము తగదు. ఊరి
జిల్లము (సిద్ధాంతిదిక్కయి) పడఁపడి సంగతి సెలవిండు.

సిద్ధాంత— ఇంకఁ జెప్పఁదగిన దెమున్నది, ఇట్లంతడు గతానుండగుటయు.

లే. గీ. చెట్టువడినంతఁ జెట్టును జాట్టుకొన్న
తీవయునుబోలె నపుడు మాద్రీనుమాంగి
యానృపాలునిపైఁబడి యడల సాగె
గాంతలకు నింతకన్న దుఃఖంబు కలదె?

లే. గీ. కుంతియును నట్లొనర్చె దత్సంతతియును
గరము దుఃఖించె మునివరు లరుగుదెంచి
వారి వారించి పాండుభూపతికి సుత
రక్తియులు దీర్చి రంత విధిక్రమమున.

మాదిరి, తనకతమున భర్తమృతిచెంద నను విచారముతోఁ బుత్రులఁ
గుంతి కప్పగించి యచ్చటిమునిజనులు పలదని యెన్నివిధములఁ జెప్పి
నను వినక సహగమనం బొనర్చె. నేటి కీసంగతి జరిగి పదియేడు దినము
లైనది. ఇప్పుడో యింకనో ఋషివరులు గొందఱు పాండుపుత్రులను
గుంతిని వెంటఁ జెట్టుకొని యిక్కడిచే పచ్చుచున్నట్లు పొడకట్టినది. ఇది
శాస్త్రము ననుసరించి నా వచించుట. ఆయా గృహము లన్నియు మీ
యెడలఁ గృపగగ్గి మీకు సమస్తమంగళములను జేకూర్తురుగాక!

ధృత— మహాత్మా! ఇన్ని సంగతులు తెలిసిన మీకిది గోచరమగుట యొక కష్టము
గాదు. కాన నడుగుచున్నాఁడను. మాతమ్మని కొమరుల కించు
మించుగ నిష్పదెంత పయస్సుండునో?

సిద్ధాంత— (లెక్కించి) రాజా! ఇంచుమించేల? సరిగానేచెప్పెద నవధరింపుము.

లే. గీ. పదియునాఁతొండ్లు ధర్మసంభవునివయసు
అంతకొకయేడు తక్కు పయ్యనిలజనకు
ఇంద్రిసుతునకు బదునాలుగేండ్లునిండె
గవలకుఁ ద్రయోదశాబ్దముల్ కారవేంద్ర!

ధృత— అట్లయిన భీముఁడును దుర్యోధనుఁడును సమానపయస్కులు.

సిద్ధాంత— సమాన పయస్కులనఁగా నొకఁటేదినమున నుద్భవించినారని యర్థము
చెప్పికొనవలెను.

ధృత— ఔరా ఈ సిద్ధాంతములేవీ! గోపములతో మన సమీపములలో ఉన్న
‘తూనా’ తప్పకుండా జెప్పమన్నాము. కానీ ముక్తి, ఇలాదు నిజమెంతో
అబద్ధమెంతో యిప్పుడే రాబోవు బుద్ధులవలనఁ జెలికిపోయెను.

(జీతీహారి ప్రవేశించి)

ప్రతీ— జయము జయము దేవా! ఋషులు గొందఁ టొకవిధచాంగనయును
నిరుపమానతేజస్కులగు నేవురుబాలురును వెంటఁజనుచేర వచ్చి ద్వార
మున నున్నారు.

భీష్మ— (తనలో) ఆబాలకులు పాండవులు, ఆ హేతులతి, నిస్సంశయము. (ప్రశం
శము) ప్రవేశపెట్టుము.

ప్రతీ— చిత్తము.

(నిష్క్రమించును.)

(అంతః గుంతియుఁ బాండవులును ఋషులును బ్రవేశింతురు.)

విదు— (ఋషులతో) మహాత్ములారా! ఆయాసనము లలంకరింపుఁడు
(ఋషులందఱును గూర్చుందురు.)

భీష్మ— (నమస్కరించి) మహామహులగు నో ఋషిపుంగవులారా! భవద్దర్శనం
బునఁ జేసి మా పురంబెల్లఁ బవిత్రమయ్యె. మారాజ్యమును మేమును మీ
యాధీనము. మీ రాకకుంగతమేమో? యానతీయ వేఁడుచున్నాఁడను.

విదు— (తనలో) మనసిద్ధాంతి వచించినదంతయు నిశ్చయమే. తగిన ప్రవేశ
మున్నచో శాస్త్రము లెన్నఁడును నసత్యములు కావు.

ఋషి— (లేచి) రాజా!

ఉ. పారవశవంశవర్ధనుఁడు పాండునృపాలుఁడు మా వనంబులో
ఘోరతపంబుఁజేసి తనకు మృతికాలము రాఁగ మాదియె
దానను గూడి శాపముకతమ్మున స్వర్గ మలంకరించె న
వీరునిపుత్రు లేవురును విశ్వజనీనకశాఘరంధరుల్.

(ధృతరాష్ట్రదులు కన్నీరునింతురు)

ఋషి— ఎందుకు విచారించెదరు? ఆతనిని గూర్చి మీకన్న మౌనము విచారింప
నలసియున్నను, విచారించి చేయునది లేక దిగ్మింగితిమి.

తే. గీ. కొందఱకు నన్నఁగా మఱి కొందఱకును

దమ్ముఁడుగ శిష్యుభంగిఁగొందఱకు గురువు

చందమునఁ గొండఱకు నాతఁడందు మాకు
నరమర యొకింపుకయు లేక యధివసించె.

కుంతి— (తలవంచి కన్నీరు నించును)

భీష్మ— (తనలో) వీరు దేవప్రసాదమునఁ గలిగినసంగతి యధార్థమే. అయినను లోకారాధనమునకై యీబులులతోఁ గొంత ప్రసంగింపకమున్న యీపసిబాలురను గైకొనుట యంత మంచిపనిగాదు. (ప్రకాశము) స్వామి! మాకీ సందియముం దీర్చుడు. మాపాండుగాజునకు ముని కాపంబు తటస్థించె గదా! ఈసంతాన మెట్లుదయించినది?

ఋషి— మీరిట్లు సంశయింతురని యోజించియేకదా మేమందఱమును నియ్యోడకు రావలసివచ్చినది. ఒక్కనాఁడు మేమెల్లరమును గలిసి బ్రహ్మలోకమున జరుగుసభకుఁ బోవుచుండ మాతోడ నీతండు గొంతవఱకు వచ్చి రాజాలక మమ్ముంగాంచి, “నే ననపత్యుడ నగుటచేఁ గాఁబోలు నా కీమార్గము దుర్గమముగానున్నది. ‘అపుత్రస్య గతి ర్నాస్తి స్వర్గో నైవచ నైవచ’ అని మీపంటిపెద్దలు వచింతు”రని విచారించుచుండ, మే మాతనియెడ సన్నేహులమై దివ్యదృష్టిం జూచి “రాజా! యెందుకు విచారించెదవు? నీకు దేవదత్తంబగు నపత్యంబు నిర్ణీతంబై యున్న”దని చెప్పితిమి. పదఁపడి యీమహాభాగతో నాతండు యోజింపఁ దనకు దుర్వాసుం డిచ్చిన మంత్రంబుం జపించి యీమె యీ మూఁగురు కొమరులం గనియె. ఆమంత్రబలముననే యీ యిరువురను మద్రరాజపుత్రి ప్రసవించె. వీరలకు జాతకర్మము మొదలుపయనము వఱకును మావలననే యయ్యనఘుండు జరిగించె. (చేతఁజూపుచు)

ఉ. ఆతఁడు ధర్మరాజు యము సంశమునకై జనియించినాఁడు పృథ్విభాతగుణాకరుండు త్రిజగముల నీతనికీర్తి నిండు నింకీతనితోడఁ దుల్యుండు మఱిందు జనింపఁడు వాస్తవము; మీరీతనిచేఁ దరింతు రిది యేను దపంబునఁజేసి తెల్పితె.

ఉ. భీముఁడితండు లోకములు పెల్చిన నొక్కట నెత్తివచ్చినకేవే మడియించు నయ్యనిలవీర్యసముద్భవుఁ డొక్కనాఁ డితండ్రిమె కరంబునుండి పడి యెత్తగుగానము నుగ్గఁజేసినాఁడామెయి బాలుర్రావునపు; డచ్చెరువందె మునీంద్రసంఘముల్.

మ. అతఁడే యర్జునుఁ డక్కుమారుజనకుం డాఖండలుం డింక నీక్షితియందొక్కటఁగాదు వీని కెచటం జేట్వాటు వాటిల్లదు న్నతమా చాపము చూచినంతన రిపుల్ నష్టాశులై కేలుమోడుతు రి వీరుపరాక్రమమునకు నీడుకై జెప్పఁగా శక్యమే?

చ. నకులఁ డితఁడు వీనిదగు నామము విన్న రిప్పల్ పాతాళులై
తికమక గాంతు; వాడై సహదేవుఁడు తగ్గఁజొకిరియేనియ
న్నకు నొకటక, గవల్ కడుఁ గనందగు వీరలసాంపు చ్చినపు
త్రక్షలు గుణాకరుల్ గడుదిరఁబగు వీరియశంబు దిక్కులక.

మీ కింకను బ్రమాణావేక్ష కలదేని యద్దేవతలే సాత్త్వికముగ గాక !
(ఆకాశముపంకఁ జూచును)

(తెరలో)

చ. అగునది నిక్కువంబు ఋషు లాడుదురయ్య యసత్యే పెల్లరుక
గగనముపంకఁ గన్గొనుఁడు కాలుఁడ నే ననిలుం డితఁడు దే
నగఁవిభుండతఁడు సుగవైద్యులు వీరు మునీంద్రు మంత్రముక
మగుపలు మమ్మఁగూర్చి మనసం బొనరింప జనించి రీసుతుల్.

(అండులును ఆశ్చర్యముతో నాకసముపంకఁ జూచుచు నాకర్షింతురు)

ముషి — (కీప్రాదులదిక్కై) ఇంతకన్నను మీకు మే మెనరింపఁ దగు పురు
షేమి ? అయిన నిట్లగుఁగాక.

(భరతవాక్యము)

మ. కలుగుంగాక ! యశమ్మనం బ్రజలకుం గాఢానురాగంబు భా
సిలెడుంగాక ! సుఖమ్ము లెల్లరకు సుశ్రీ యెల్ల దేశమ్ములక
వెలయుంగాక ! యపాత్రులైన కుకవుల్ వేవే పరాభూతులై
తలసంపుక గయికొండ్రుగాక ! ఋతమే దైవారుఁగా కల్గెదెక.
మఱియును.

ఆ. వె. పక్షపాతులైన కుక్షింభరుల యుచ్చ
యోగ ముడఁగుఁగాక యోగ్యులైన
కవుల వాక్కులందుఁ గాళీమహాదేవి
నిలుచుఁగాక నిజమె గెలుచుఁగాక.

గద్య.

ఇది శ్రీ కింకవీంద్ర ఘటాపంచనన విద్యత్కవి బాలకలానిధి
బాలసరస్వతీ శతావధాని తిరుపతి వేంకటేశ్వరులచే
రచియింపఁ బడిన పాండవ జననమ్మన
సప్తమాంకము.

